

Ekonomске i socijalne razlike između EU zemalja i kandidata

Bilmajer, Staša

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Economics in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Ekonomski fakultet u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:145:218133>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-03**

Repository / Repozitorij:

[EFOS REPOSITORY - Repository of the Faculty of Economics in Osijek](#)

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Diplomski studij – smjer Financijski menadžment

Staša Bilmajer

Ekonomске i socijalne razlike između EU zemalja i kandidata

Diplomski rad

Osijek, 2023

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku
Ekonomski fakultet u Osijeku
Diplomski studij – smjer Financijski menadžment

Staša Bilmajer

Ekonomске i socijalne razlike između EU zemalja i kandidata

Diplomski rad

Kolegij: Ekonomske politike EU

JMBAG: 0010227780

e-mail: bilmajer.88@gmail.com

Mentor: Izv.prof.dr.sc. Dražen Čučić

Osijek, 2023

Josip Juraj Strossmayer University of Osijek
Faculty of Economics and business in Osijek
Undergraduate of Graduate Study- Financial managment

Staša Bilmajer
**Economic and social differences between EU countries and
candidates**

Graduate paper

Osijek, 2023

IZJAVA
O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI,
PRAVU PRIJENOSA INTELEKTUALNOG VLASNIŠTVA,
SUGLASNOSTI ZA OBJAVU U INSTITUCIJSKIM REPOZITORIJIMA I
ISTOVJETNOSTI DIGITALNE I TISKANE VERZIJE RADA

1. Kojom izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je diplomski (navesti vrstu rada: završni / diplomski / specijalistički / doktorski) rad isključivo rezultat osobnoga rada koji se temelji na mojim istraživanjima i oslanja se na objavljenu literaturu. Potvrđujem poštivanje nepovredivosti autorstva te točno citiranje radova drugih autora i referiranje na
2. Kojom izjavljujem da je Ekonomski fakultet u Osijeku, bez naknade u vremenski i teritorijalno neograničenom opsegu, nositelj svih prava intelektualnoga vlasništva u odnosu na navedeni rad pod licencom Creative Commons Imenovanje — Nekomercijalno — Dijeli pod istim uvjetima 3.0 Hrvatska.
3. Kojom izjavljujem da sam suglasan/suglasna da se trajno pohrani i objavi moj rad u institucijskom digitalnom repozitoriju Ekonomskoga fakulteta u Osijeku, repozitoriju Sveučilišta Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku te javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o visokom obrazovanju i znanstvenoj djelatnosti, NN 119/2022).
4. izjavljujem da sam autor/autorica predanog rada i da je sadržaj predane elektroničke datoteke u potpunosti istovjetan sa dovršenom tiskanom verzijom rada predanom u svrhu obrane istog.

Ime i prezime studenta/studentice: Staša Bilmajer

JMBAG: 0010227780

OIB: 69746612215

e-mail za kontakt: bilmajer.88@gmail.com

Naziv studija: Diplomski studij smjer financijski menadžment

Naslov rada: Ekonomske i socijalne razlike između EU zemalja i kandidata

Mentor/mentorica rada: Izv.prof.dr.sc. Dražen Cučić

U Osijeku, 2023 godine

Potpis

Ekonomске i socijalne razlike između EU zemalja i kandidata

SAŽETAK

U radu će biti prikazan teorijski aspekt Europske unije kroz definiranje i njezine ciljeve, institucije Europske unije, politike koje provodi EU, te kratki povijesni pregled nastanka i proširenja EU. Zatim slijede uzroci gospodarske i socijalne razlike između zemalja EU i zemalja kandidata gdje će biti prikazane zemlje članice EU i zemlje kandidati, analiza gospodarskih razlika između navedenih zemalja u razdoblju od 2017. do 2021. godine kroz prikaz BDP-a, BDP-a po stanovniku, udjela EU u svjetskoj trgovini, stopu zaposlenosti i nezaposlenosti u promatranim zemljama. Zatim slijedi prikaz socijalnih razlika između EU zemalja i zemalja kandidata, gdje će prvo biti navedena socijalna politika EU, njezini ciljevi i kratki povijesni pregled, te zatim analiza socijalnih razlika između promatranih zemalja u razdoblju od 2017. do 2021. godine kroz; relativno siromaštvo, HDI i Ginijev koeficijent. U dijelu pod naslovom „Mogućnosti EU financiranja, prikazani su najznačajniji fondovi iz proračuna EU, način korištenja tih fondova, projekti koji se financiraju iz navedenih fondova, te opis pripreme i provedbe projekta financiranim EU fondovima. Za kraj, biti će prikazane smjernice koje Europska unija izdaje zemljama članicama Unije, te zemljama kandidatkinjama kako bi ostvarile održiv rast i razvoj gospodarstva, uskladile svoje zakonodavstvo, te se razvijale u smjeru politika EU. Cilj ovog rada je definirati Europsku uniju i njezine ciljeve, navesti njezine institucije i politike, napraviti kratki pregled povijesnog razvoja Europske unije. Zatim istražiti uzroke nastanka gospodarskih i socijalnih razlika između zemalja EU i zemalja kandidata, istražiti mogućnosti financiranja projekata iz proračuna EU, te analizirati ideje za smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika između EU zemalja i kandidata. Svrha rada je istraživanje i analiza uzroka gospodarskih i socijalnih razlika između zemalja članica i kandidata. Prilikom pisanja rada korišteni su sekundarni izvori podataka, odnosno stručna literatura koja se bavi tematikom Europske unije, podacima vezanim uz gospodarstva promatranih zemalja, te pokazateljima socijalnih razlika. U izradi rada koristile su se induktivna i deduktivna metoda, metoda analize i sinteze, metoda generalizacije i specijalizacije, metoda klasifikacije, statistička metoda, povijesna metoda, te metoda deskripcije i metoda kompilacije.

Ključne riječi: gospodarske, socijalne razlike, BDP, HDI, EU

ABSTRACT

The paper will present the theoretical aspect of the European Union through the definition and its goals, the institutions of the European Union, the policies implemented by the EU, and a brief historical overview of the creation and expansion of the EU. Then the causes of economic and social differences between EU countries and candidate countries will be presented, where the EU member countries and candidate countries will be presented, the analysis of economic differences between the mentioned countries in the period from 2017 to 2021 through the presentation of GDP, GDP per capita, the share of the EU in world trade, the employment and unemployment rate in the observed countries. Then follows the presentation of social differences between EU countries and candidate countries, where the social policy of the EU, its goals and a brief historical overview will be listed first, and then the analysis of social differences between the observed countries in the period from 2017 to 2021 through; relative poverty, HDI and Gini coefficient. In the section entitled "Possibility of EU funding, the most important funds from the EU budget will be presented, and also the way of using these funds, the projects financed from the mentioned funds, and the description of the preparation and implementation of the project financed by EU funds. The guidelines issued by the European Union to member states and candidate countries in order to achieve sustainable economic growth and development, harmonize their legislation, and develop in the direction of EU policies will be explained at the end of this paper. The aim of this paper is to define the European Union and its goals, to list its institutions and policies, to make a brief overview of the historical development of the European Union. Also, investigate the causes of the economic and social differences between the EU countries and the candidate countries, explore the possibilities of financing projects from the EU budget, and analyze ideas for reducing the economic and social differences between the EU countries and the candidates. The purpose of this paper is research and analysis of the causes of economic and social differences between member and candidate countries. When writing the paper, secondary data sources were used, i.e. professional literature dealing with the topic of the European Union, data related to the economies of the observed countries, and indicators of social differences. The inductive and deductive method, the method of analysis and synthesis, the method of generalization and specialization, the method of classification, the statistical method, the historical method, the description method and the compilation method were used in the process of writing this paper.

Keywords: economic, social differences, GDP, HDI, EU

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Metodologija rada	2
3. Teorijski aspekt Europske unije.....	3
3.1. Povijesni razvoj Europske unije	3
3.2. Definicija i ciljevi Europske unije	4
3.3. Institucije Europske unije	7
3.4. Politike Europske unije	10
4. Uzroci gospodarske i socijalne razlike između zemalja EU i zemalja kandidata	15
4.1. Članice Europske unije.....	15
4.2. Zemlje kandidati	17
4.3. Analiza gospodarskih razlika između EU zemalja i kandidata.....	19
4.4. Analiza socijalnih razlika između EU zemalja i kandidata	31
5. Mogućnosti EU financiranja	42
5.1. Fondovi EU i korištenje njima	42
5.2. Projekti koji se financiraju sredstvima iz EU fondova.....	44
5.3. Utjecaj EU projekata na gospodarske i socijalne razlike.....	45
6. Rasprava	49
6.1. Prijedlozi za smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika	53
6.2. Smjernice EU za rast i razvoj zemalja kandidata.....	54
7. Zaključak.....	56
Literatura.....	58
Popis tablica, grafikona i slika	63

1. Uvod

Predmet diplomskog rada odnosi se na temu ekonomske i socijalne razlike između zemalja EU i kandidata. Sadržaj se temelji na definiranju Europske unije, njezinim ciljevima, institucijama EU, te povijesnom pregledu. Zatim slijedi analiza uzroka gospodarskih i socijalnih razlika između zemalja EU i zemalja kandidata, te mogućnosti financiranja iz proračuna EU i smjernice koje EU daje zemljama članicama i zemljama kandidatkinjama.

U poglavlju teorijski aspekt Europske unije biti će definiran pojam Europske unije, navedeni njezini ciljevi u granicama EU, te izvan granica EU. Zatim slijedi pregled najznačajnijih institucija u EU i njihovi ciljevi i zadaće, politike EU, te na kraju povijesni pregled razvoja EU.

U poglavlju uzroci gospodarske i socijalne razlike između zemalja EU i zemalja kandidata analizirani su uzroci gospodarskih i socijalnih razlika između zemalja EU i kandidatkinja kroz gospodarstvo EU, usporedbu BDP-a država članica i kandidatkinja, BDP po stanovniku, udjelu EU u svjetskoj trgovini, stopi zaposlenosti i nezaposlenosti. Zatim slijedi analiza uzroka socijalnih razlika između EU zemalja i kandidatkinja kroz pregled socijalne politike, usporedbe prikazane kroz relativno siromaštvo, HDI i očekivano trajanje života.

Kroz poglavlje mogućnosti EU financiranja prikazani su fondovi u EU, među kojima su najznačajniji Europski socijalni fond, Europski fond za regionalni razvoj, Kohezijski fond, Fond za poljoprivredu, Fond za ruralni razvoj i ribarstvo te Fond za pomoć trećim zemljama, i projekti koji se financiraju iz navedenih fondova.

U poglavlju smjernice Europske unije prikazane su smjernice koje izdaje EU za zemlje članice Unije, te zemlje kandidatkinje kako bi se sve države razvijale sukladno politikama EU, kako bi uspjele ostvariti održiv rast i razvoj, osigurati jedinstveno tržište i postići očuvanje okoliša. Također, EU izdaje smjernice i za zemlje kandidatkinje u pogledu razvoja zemalja, usklađivanja zakonodavstva, te pripreme kandidatkinja za ulazak u EU.

Prilikom izrade diplomskog rada korištene su knjige, stručni članci, te internetske stranice poput službenih stranice Europske unije, Eurostata, službenih stranica Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske i druge.

2. Metodologija rada

Predmet istraživanja diplomskog rada su gospodarske i socijalne razlike između zemalja EU i kandidatkinja. Cilj ovog rada je definirati Europsku uniju i njezine ciljeve, navesti njezine institucije i politike, napraviti kratki pregled povijesnog razvoja Europske unije. Zatim istražiti uzroke nastanka gospodarskih i socijalnih razlika između zemalja EU i zemalja kandidata, istražiti mogućnosti financiranja projekata iz proračuna EU, te analizirati ideje za smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika između EU zemalja i kandidata. Svrha rada je istraživanje i analiza uzroka gospodarskih i socijalnih razlika između zemalja članica i kandidata.

Prilikom pisanja rada korišteni su sekundarni izvori podataka, odnosno stručna literatura koja se bavi tematikom Europske unije, podacima vezanim uz gospodarstva promatranih zemalja, te pokazateljima socijalnih razlika. U izradi rada koristile su se induktivna i deduktivna metoda, metoda analize i sinteze, metoda generalizacije i specijalizacije, metoda klasifikacije, statistička metoda, povijesna metoda, te metoda deskripcije i metoda kompilacije.

3. Teorijski aspekt Europske unije

Kroz iduće podnaslove definirati će se Europska unija, navesti njezini ciljevi i vrijednosti, institucije koje djeluju kao predstavnici Europske unije, njihove obveze, ciljevi i svrha postojanja. Nakon toga slijede politike u Europskoj uniji, te za kraj pobliže će biti predstavljen povijesni aspekt nastanka, razvoja i proširenja Europske unije.

3.1. Povijesni razvoj Europske unije

Proces ujedinjenja Europske unije započeo je Zajednicom za ugljen i čelik 1951.godine u Parizu. Zajednicu za ugljen i čelik osnovale su Francuska, Italija, Savezna Njemačka te države Beneluxa. Kako navodi McCormick (2008: 45, 51-67) i mrežno izdanje Hrvatske enciklopedije (2021) Europska zajednica za ugljen i čelik nosi skraćeni naziv ECSC (European Coal and Steel Community). Članice ECSC-a su 1957. godine u Rimu osnovale Europsku ekonomsku zajednicu, odnosno EEC (European Economic Community) s ciljem uspostavljanja zajedničkog tržišta i usklađivanja ekonomskih politika. Uz osnivanje EEC-a, države članice ECSC-a su osnovale i Europsku zajednicu za atomsku energiju, s ciljem usklađivanja razvojnih i istraživačkih nuklearnih programa. Ova zajednica nosi skraćeni naziv EURATOM (European Atomic Energy Community). Sve ove zajednice odnosno ECSC, EURATOM I EEC su 1965.godine u Bruxellesu potpisale Sporazum o sjedinjenju kojim integriraju stručne službe i izvršna tijela. Ove zajednice nose zajednički naziv Europska zajednica, odnosno EC (European Community). Europska zajednica predstavlja preteču Europske unije kakvu danas poznajemo. Sporazum koji su potpisale ove zajednice stupa na snagu 01.07.1967. te od tada postoje tri jedinstvena tijela ovih zajednica, a to su; Europski parlament, Europska komisija i Vijeće ministara. Europska zajednica kroz svoj rad uvodi nove mjere, tako primjerice 1968. godine uspostavlja carinsku uniju, a 1979.godine europski monetarni sustav i novčanu obračunsku jedinicu. Također 1983.godine prihvaćaju zajedničku politiku ribarstva, a 1984. godine prihvaćaju program Espirit s ciljem usavršavanja informatičkih tehnologija, te 1985. godine prihvaćaju program Eureca s ciljem tehnološke suradnje.

Potpisivanjem Jedinstvenog europskog akta 1986.godine u Bruxellesu, države članice Europske zajednice zapravo potpisuju sporazum o stvaranju Europske unije kao nadnacionalne ekonomske i političke integracije.

1992. godine dolazi do potpisivanja još jednog bitnog sporazuma, a to je Sporazum o stvaranju Europskog ekonomskog područja, koji u to vrijeme obuhvaća oko 380 milijuna stanovnika s područja Europe. U konačnici, 1992. godine Ugovorom iz Maastrichta Europska zajednica mijenja naziv u Europsku uniju.

Kako dolazi do geopolitičkih promjena u srednjoj i istočnoj Europi početkom 1990-ih godina, dolaze brojni zahtjevi za članstvo u Europskoj uniji. Iz tog razloga 1989. godine Europska zajednica donosi program pod nazivom PHARE s ciljem gospodarske obnove postkomunističkih država. Također, 1993. godine Europska unija potencijalnim novim članicama određuje takozvane Kriterije iz Kopenhagena koji se odnose na postojanje demokracije, tržišne ekonomije i pravne države, kao i na poštovanje ljudskih prava, koji predstavljaju preduvjet za ulazak u Uniju.

1995. godine na snagu stupa Ugovor iz Schengena kojim se ukidaju granične kontrole između država članica Unije, a istodobno se jača nadzor svih vanjskih granica Unije. Veliki dio članica 1999. godine prihvaća euro kao službenu, zajedničku valutu.

Europska unija kroz svoju povijest doživjela je nekoliko valova proširenja. Prema navodima Mrežnog izdanja Hrvatske enciklopedije (2021) izvorne članice triju zajednica su bile; Francuska, Belgija, Italija, Nizozemska, Luksemburg i Savezna Republika Njemačka. Prvo proširenje dogodilo se pristupanjem Danske, Ujedinjenog Kraljevstva Velike Britanije i Sjeverne Irske, Irske 1973. godine. proširenje se nastavlja pristupanjem Grčke 1981. godine, te Španjolske i Portugala 1986. godine. iduće proširenje dogodilo se pristupanjem Austrije, Finske i Švedske 1995. godine. Najveće proširenje Europska unija doživjela je 2004. godine kada se Uniji priključilo čak 10 zemalja, a to su; Cipar, Češka, Estonija, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija. Od tada, dogodila su se još 2 proširenja. 2007. godine Uniji se priključuju Bugarska i Rumunjska, a 2013. godine i Republika Hrvatska. Od svih navedenih članica, jedino je Ujedinjeno Kraljevstvo napustilo Europsku uniju, 2020. godine, kada se dogodio Brexit. U Velikoj Britaniji, odnosno Ujedinjenom Kraljevstvu održan je referendum o napuštanju Europske unije 2016. godine.

3.2. Definicija i ciljevi Europske unije

Europska se unija može definirati na mnogo načina, pa tako primjerice u svojoj knjizi John McCormick (2008:13-14) Europsku uniju definira kao međunarodnu organizaciju, iako se u posljednje vrijeme zagovara definicija Europske unije kao politički sustav specijalnog tipa.

Neki drugi izvori poput mrežnog izdanja Hrvatske enciklopedije (2021) ili EU & Ja (2021) Europsku uniju definiraju kao jedinstveno partnerstvo ili nadnacionalna i međuvladina organizacija 27 zemalja s područja Europe, s ciljem gospodarske i političke integracije europskog kontinenta. Također i službene stranice Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske navode svoju definiciju Europske unije. Prema službenim stranicama Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske (2023) Europska unija može se definirati kao regionalna organizacija europskih država kroz koju članice Europske unije ostvaruju zajedničke ciljeve kao primjerice uravnotežen društveni i gospodarski razvoj, zaštita prava i interesa građana i visoka razina zaposlenosti. Europska unija više je od konfederacije država, ali ona nije federacija, već predstavlja novu strukturu koja ne pripada niti jednoj tradicionalnoj pravnoj kategoriji.

Iz navedenih definicija Europske unije, može se zaključiti kako je Europska unija zapravo zajednica zemalja na europskom kontinentu, koja ima zajedničke ciljeve kao što su rast i razvoj svih članica, društvena i socijalna kohezija država članica, te trajno očuvanje mira na Europskom kontinentu.

Ciljevi Europske unije mogu se podijeliti u dvije kategorije: ciljevi koje Europska unija želi ostvariti unutar vlastitih granica, te ciljevi koje EU želi ostvariti u ostatku svijeta. Svi ciljevi Europske unije utvrđeni su Člankom 3 Ugovora iz Lisabona.

„Europska unija unutar svojih granica želi ostvariti sljedeće ciljeve:

- Promicati mir, svoje vrijednosti i dobrobit svojih građana
- Nuditi slobodu, sigurnost i pravdu bez unutarnjih granica, s odgovarajućim mjerama na vanjskim granicama radi reguliranja azila i imigracije te sprečavanja i suzbijanja kriminala
- Uspostaviti unutarnje tržište
- Ostvariti održivi razvoj koji se temelji na uravnoteženom gospodarskom rastu i stabilnosti cijena te visoko konkurentnom tržišnom gospodarstvu s punom zaposlenosti i društvenim napretkom
- Zaštititi i poboljšati kvalitetu okoliša
- Promicati znanstveni i tehnološki napredak
- Boriti se protiv socijalne isključenosti i diskriminacije

- Promicati socijalnu pravdu i zaštitu, ravnopravnost žena i muškaraca te zaštitu prava djeteta
- Pojačati ekonomsku, socijalnu i teritorijalnu koheziju te solidarnost među državama članicama
- Poštovati bogatu kulturnu i jezičnu raznolikost
- Uspostaviti ekonomsku i monetarnu uniju čija je valuta euro.“ (Europa.eu, 2023)

„EU u ostatku svijeta želi ostvariti sljedeće ciljeve:

- Podržavati i promicati svoje vrijednosti i interese
- Doprinositi miru i sigurnosti te održivom razvoju Zemlje
- Doprinositi solidarnosti i uzajamnom poštovanju među narodima, slobodnoj i poštenoj trgovini, iskorjenjivanju siromaštva i zaštiti ljudskih prava
- Strogo poštovati međunarodno pravo.“ (Europa.eu, 2023)

Vrijednosti koje Europska unija želi postići prema navodima internetske stranice Europa.eu (2023) odnose se na: ljudsko dostojanstvo, slobodu, demokraciju, jednakost, vladavinu prava, te ljudska prava.

Ljudsko dostojanstvo- nepovredivo je. Ljudsko pravo predstavlja srž temeljnih prava i ono se mora zaštititi i poštivati.

Sloboda - odnosi se na slobodu kretanja koja pruža građanima pravo na slobodno kretanje i boravak unutar same Unije. Također, sloboda se odnosi i na individualne slobode kao što su poštivanje slobode mišljenja i privatnog života, sloboda odabira vjeroispovijesti i izražavanja, kao i sloboda okupljanja.

Demokracija - Europska unija, odnosno njezino funkcioniranje temelji se na predstavničkoj demokraciji, što znači da svi građani država članica biraju svoje predstavnike koji će zastupati njihove interese. Svaki odrasli građanin zemlje koja je članica Europske unije ima pravo kandidirati se i glasati na izborima za Europski parlament u zemlji gdje borave ili svojoj matičnoj zemlji.

Jednakost- odnosi se na jednaka prava građana EU pred zakonom. Ravnopravnost i jednakost žena i muškaraca temelj je europskih politika i europske integracije. Tako je primjerice načelo jednake plaće koja se odnosi za jednaki rad, postalo dijelom Ugovora iz Rima davne 1957. godine.

Vladavina prava - veže se na demokraciju iz razloga što sve što Europska unija čini, temelji se na ugovorima koji su potpisani dobrovoljno i demokratski od strane svih država članica. Pravo, a samim time i pravda, temelje se na neovisnom pravosuđu, jer su države članice prilikom pristupanja morale dati konačnu nadležnost Sudu Europske unije, te sve države članice moraju poštovati presude ovoga suda.

Ljudska prava - zaštićena su Poveljom EU o temeljnim pravima. Ljudska prava uključuju prava na slobodu od diskriminacije temeljenu na rasi ili etničkom podrijetlu, spolu, vjeri ili uvjerenju, dobi, invaliditetu, spolnoj orijentaciji, kao i na pravo na zaštitu osobnih podataka i pristup pravosuđu.

3.3. Institucije Europske unije

Prema navodima službene stranice Europske unije, Europa.eu (2023) institucionalni ustroj Europske unije jedinstven je, a njezin sustav odlučivanja konstantno se razvija. Na području Europske unije djeluje 7 europskih institucija, kao i 7 tijela Europske unije, te više od 30 decentraliziranih agencija. Sva tijela, institucije i agencije rade zajedno kako bi riješili pitanja koja su od zajedničkog interesa za samu unije te njihove građane. Svaka institucija, svako tijelo ili agencija imaju svoju posebnu ulogu, kao što su primjerice izrada zakonodavstva, donošenje i provedba politika, rad na specijaliziranim područjima kao što je zdravstvo, medicina, okoliš i promet.

Na čelu Europske unije nalaze se četiri glavne institucije koje donose odluke, zajedno određuju u kojem smjeru se kreću politike EU, te imaju različite uloge u zakonodavnom postupku. Institucije blisko surađuju s ciljem utvrđivanja programa same Unije, te kako bi potaknule i uskladile izradu zakonodavstva. Institucije koje se nalaze na čelu Europske unije su; Europski parlament sa tri sjedišta, u Bruxelles-u, Strasbourg-u i Luxembourg-u, zatim Europsko vijeće sa sjedištem u Bruxelles-u, Vijeće Europske unije sa dva sjedišta, u Bruxelles-u i Luxembourg-u, te Europska komisija s dva sjedišta u Bruxelles-u i Luxembourg-u te predstavništvima diljem Europske unije.

Rad ove četiri institucije nadopunjuju druga tijela i institucije kao što su; Sud Europske unije sa sjedištem u Luxembourg-u, Europska središnja banka sa središtem u Frankfurtu te Europski revizorski sud sa sjedištem u Luxembourg-u. Sva navedena tijela i institucije međusobno,

intenzivno surađuju s mrežom agencija i organizacija iz cijele unije. Kao glavna funkcija tijela i agencija ističe se provedba politika na terenu.

Kako navode službene stranice Europske unije, Europa.eu (2023) ovlasti, postupci i nadležnost institucija Europske unije utvrđeni su i definirani osnivačkim ugovorima; Ugovor o funkcioniranju Europske unije 1957, Ugovor o Europskoj uniji 1992, te Ugovorom iz Lisabona 2007, kojim su uvedene izmjene i dopune njihovih nadležnosti.

Prema navodima službenih stranica Europske unije, Europa.eu (2023) institucije koje djeluju na području Europske unije su; Europski parlament, Europsko vijeće, Vijeće Europske unije, Sud Europske unije, Europska središnja banka i Europski revizorski sud.

- Europski parlament - predstavlja građane država članica, a one ga izravno biraju. Europski parlament ima tri funkcije, a to su; zakonodavna funkcija, politički nadzor na Europskom komisijom te usvajanje proračuna. Zakonodavna funkcija se odnosi na suodlučivanje zajedno s Europskim vijećem. Politički nadzor nad Europskom komisijom daje pravo Europskom parlamentu da raspusti Europsku komisiju prihvaćanjem prijedloga o nepovjerenju, te za kraj, usvajanje proračuna, zajedno s Vijećem usvajaju proračun koji predlaže Europska komisija
- Europsko vijeće - sastoji se od čelnika država ili vlada zemalja članica, koji se sastaju kako bi odredili opći politički smjer i prioritete. Na čelu Europskog vijeća je predsjednik koji se bira na mandat od dvije i pol godine, a može se obnoviti samo jednom. Vijeće ne donosi propise, ali može donositi izmjene Ugovora Europske unije. Europsko vijeće zajedno s Europskim parlamentom dijeli zakonodavnu vlast, te odgovornost za proračun sukladno postupku suodlučivanja. Također, zadaća Vijeća je da sklapa međunarodne Ugovore o kojima je prethodno pregovarala Europska komisija.
- Europska komisija - predstavlja zajedničke interese i glavno je izvršno tijelo. Zadaća Europskog vijeća je da predlaže nove propise, koje preispituju i donose Vijeće Europske unije i Europski parlament, zatim upravljaju politikama Unije osim onim politikama koje su vezane za zajedničke vanjske i sigurnosne politike. Iduća zadaća Europske komisije je upravljanje proračunom EU, te osiguranje pravilne provedbe prava Unije u državama članicama. Uredi predstavništava zastupaju Komisiju, prate i analiziraju javno mnijenje te dostavljaju informacije o politikama Unije kao i načinu rada.

- Sud Europske unije – osigurava poštivanje prava i pravilnu primjenu i tumačenje ugovora, zatim preispituje zakonitosti akata, osigurava da članice poštuju svoje obveze temeljene Ugovorima i tumači pravo na zahtjev nacionalnih sudova.
- Europska središnja banka - zajedno sa sustavom središnjih banaka odgovorni su za održavanje stabilnosti cijena u europodručju. Njena funkcija ogleda se i u nadležnosti za monetarnu i tečajnu politiku u europodručju, kao i podupiranje gospodarske politike Unije.
- Europski revizorski sud - doprinosi poboljšanju financijskog upravljanja Unijom, te promicanju transparentnosti i odgovornosti. Europski revizorski sud djeluje kao neovisni zaštitnik financijskih interesa građana. Njegova funkcija ogleda se također u provjeravanju jesu li sredstva iz proračuna EU ispravno prikazana, prikupljaju li se i troše sukladno pravilima i propisima te u konačnici ostvaruju li dodanu vrijednost za uloženi novac.

Kako institucije tako i tijela imaju svoju ulogu u pomaganju Uniji prilikom ispunjavanja svojih zadaća. Europa.eu (2023) navodi tijela koja djeluju na prostoru Europske unije; Europska služba za vanjsko djelovanje, Europski gospodarski i socijalni odbor, Europski odbor regija, Europska investicijska banka, Europski ombudsman, Europski nadzornik za zaštitu podataka, te Europski odbor za zaštitu podataka.

Prema navodima službenih stranice Europske unije, Europa.eu (2023) svako navedeno tijelo ima svoju ulogu, neka tijela imaju savjetodavnu ulogu, druga osiguravaju da institucije poštuju pravila i postupke Unije.

- Europska služba za vanjsko djelovanje- predstavlja diplomatsku službu koja pomaže Visokom predstavniku za vanjske poslove i sigurnosnu politiku ili potpredsjedniku Europske komisije u provedbi zajedničke sigurnosne i vanjske politike. Također osigurava usklađenost i dosljednost vanjskog djelovanja Unije.
- Europski gospodarski i socijalni odbor- predstavlja razne dionike civilnog društva, uključuje poslodavce, radnike, kao i predstavnike drugih gospodarskih, društvenih, strukovnih i kulturnih organizacija. Europski gospodarski i socijalni odbor također ima i savjetodavnu ulogu iz razloga što se Europski parlament, Vijeće Europske unije kao i Europska komisija savjetuju prilikom donošenja odluka o političkim pitanjima.

- Europski odbor regija - predstavnik je regionalnih i lokalnih vlasti. Kao i Europski gospodarski i socijalni odbor, tako i Europski odbor regija ima savjetodavnu ulogu, jer Europski parlament, Europska komisija te Vijeće Europske unije se savjetuju o pitanjima koja su vezana i važna za lokalna i regionalna tijela.
- Europska investicijska banka - služi kao zajmodavac Europske unije. Njezina je zadaća da provodi aktivnosti usmjerene na okoliš i klimu, inovacije i vještine, razvoj, mala i srednja poduzeća, te infrastrukturnu koheziju.
- Europski ombudsman - predstavlja neovisno i nepristrano tijelo kojemu institucije i agencije Unije polažu račune te promiče dobru upravu. Njegova zadaća je pomaganje poduzetima, ljudima i organizacijama koje imaju problem s Unijom, tako što istražuje pritužbe vezane za nepravilnosti u postupanju, ali također i proaktivno razmatra opća sustavna pitanja.
- Europski nadzornik za zaštitu podataka - kao što i samo ime kaže, njegova zadaća je da osigurava da institucije i tijela Unije poštuju prava građana zemalja članica Unije na privatnost prilikom obrade osobnih podataka.
- Europski odbor za zaštitu podataka - predstavlja neovisno tijelo kojemu je zadaća da osigurava dosljednu primjenu pravila o zaštiti podataka, te promiče suradnju između nacionalnih tijela za zaštitu podataka.

3.4. Politike Europske unije

Politike Europske unije predstavljaju rezultat zajedničke pripreme i rada članica Unije, te institucija koje djeluju na području Europske unije.

Prema navodima Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske (2023) politička i gospodarska integracija između država članica EU znači da države članice moraju donositi i provoditi zajedničke odluke u svrhu razvijanja zajedničke politike.

„Neke od zajedničkih politika Europske unije jesu:

- Jedinstveno tržište
- Regionalna politika Europske unije
- Kohezijska politika Europske unije
- Zajednička poljoprivredna politika Europske unije
- Socijalna politika Europske unije

- Politika zaštite okoliša Europske unije
- Ekonomska i monetarna unija Europske unije
- Prometna politika Europske unije
- Politika tržišnog natjecanja Europske unije
- Potrošačka politika Europske unije.“ (Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske, 2023)

Europska unija svojim građanima putem jedinstvenog tržišta nastoji omogućiti da žive, kupuju, rade, studiraju i odlaze u mirovinu u bilo kojoj zemlji članici. Kako bi došlo do ostvarenja ovih ciljeva, Europska unija osigurava slobodno kretanje ljudi, roba, kapitala i usluga na jedinstvenom tržištu unutar Unije, uklanjanjem svih prepreka na koje se može naići poput onih pravnih, birokratskih ili tehničkih. Iako se Europska unija trudi ukloniti sve prepreke na tržištu, neke od njih i dalje su prisutne poput onih koje navode na svojim službenim stranicama, Europa.eu (2023), a to su;

- Odvojenost nacionalnih tržišta u područjima financijskih usluga, prijevoza i energije
- Rascjepkanost nacionalnih poreznih sustava
- Složenih prava o priznavanju stručnih kvalifikacija, te
- Propisi, praksa i standardi u području e-trgovine koji se razlikuju između zemalja članica Unije

Također, jedinstveno tržište EU predstavlja jedan od najizraženijih primjera europske ekonomske integracije.

Kako navodi Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske (2023) jedinstveno europsko tržište znači ostvarivanje sloboda koje se odnose na slobodu kretanja ljudi, roba usluga i kapitala. Sam proces ostvarivanja jedinstvenog tržišta započeo je osnivanjem Europske ekonomske zajednice. Proces se nastavlja 1990-ih godina kada su ukinute provjere putovnica kao i carinske kontrole na unutarnjim granicama EU, što posljedično dovodi do povećanja pokretljivosti građana zemalja Europske unije. Jedinstveno se tržište pretežito oslanja na tržišno natjecanje i regulatorna tijela, koja za zadaću imaju održavanje razine prigodnom za slobodno kretanje roba i usluga. Slobodno kretanje ljudi omogućeno je Sporazumom iz Schengena. Jedinstveno tržište jedno je od najvećih postignuća Europske unije.

Osnovni cilj regionalne politike Europske unije jest smanjenje ekonomskih, teritorijalnih i socijalnih razlika unutar Unije, iz razloga što neka područja znatno zaostaju za nacionalnim prosjekom, pa tako regionalna politika jest usmjerena na razvoj tih područja. Temelji se na uzajamnoj solidarnosti građana Unije.

Regionalna politika Europske unije prema navodima Ministarstva pravosuđa i uprave Republike Hrvatske (2023) se temelji na prijenosu sredstava iz bogatijih zemalja članica u one siromašnije kroz Kohezijski fond i strukturne fondove. Prenesena se sredstva koriste za poticanje razvoja u zaostalim ili slabije razvijenim područjima u svrhu oživljavanja industrijskih područja u propadanju, pomoći mladima i onim ljudima koji su dugo nezaposleni kako bi pronašli posao te za modernizaciju poljoprivrede i pomoć nerazvijenim ruralnim područjima. Glavna svrha ove politike je podržati ostvarivanje jedinstvenog tržišta kao i ispravljanje neuravnoteženosti unutar same Unije pomoću strukturnih mjera.

Kohezijska se politika nastavlja na regionalnu politiku, te zajedno djeluju u ostvarivanju ciljeva. Cilj ove politike jest ujednačen razvoj svih područja Unije, odnosno gospodarska, ekonomska i društvena kohezija, kroz financiranje projekata, o kojima će više riječi biti u daljnjem dijelu rada, koji doprinose smanjivanju razlika među područjima koja su znatno razvijenija i ona područja koja su manje razvijena. Također još jedan cilj jest promicanje ukupne konkurentnosti europskog gospodarstva i društva u cijelosti. Europski socijalni fond je glavni instrument kohezijske politike. Kroz Europski socijalni fond financiraju se ciljevi ove politike kao što su zapošljavanje, poticanje ulaganja u ljudske resurse, inovacije, poduzetništvo, ICT, profesionalno usmjerenje i drugo.

Kohezijska politika financira se dodatno kroz Europski fond za regionalni razvoj te Kohezijski fond. Europski fond za regionalni razvoj ima za cilj smanjenje razlika razvoja pojedinih područja ili socijalnih grupa. Tako se kroz Europski fond za regionalni razvoj financiraju infrastrukturni projekti koji su ključni za ekonomski, gospodarski i socijalni razvoj određenih područja. Također se financira ulaganje u proizvodnju, odnosno pomaže se malim i srednjim poduzećima kako bi povećali ili modernizirali svoju proizvodnju.

Kroz Kohezijski fond financiraju se projekti koji unaprjeđuju okoliš i razvijaju prometnu infrastrukturu koja je određena kao dio Trans-europske prometne mreže.

Zajednička poljoprivredna politika ili skraćeno ZPP ima za cilj omogućiti poljoprivrednicima primjereni životni standard, a potrošačima hranu koja je kvalitetna po pristupačnim cijenama. Kako navodi Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske (2023) tri glavna elementa

ove politike su jedinstveno tržište poljoprivrednih proizvoda, povlašteni režim zajednice te zajednička financijska odgovornost. Zajednička poljoprivredna politika se financira iz sredstava Europskog fonda za smjernice i jamstva u poljoprivredi te se sastoji od 2 dijela. Jamstveni odjel te Odjel za smjernice. Jamstveni odjel financira troškove zajedničkih organizacija tržišta, dok Odjel za smjernice omogućava kontinuirano financiranje nacionalnih i zajedničkih mjera za razvoj sela.

Socijalna politika EU ima cilj prisutnosti socijalne dimenzije u ostalim zajedničkim politikama i gospodarskom razvoju kroz jednakost muškaraca i žena, ksenofobije, borbi protiv rasizma te socijalne neravnopravnosti. Socijalna politika obuhvaća zapošljavanje mladih, utjecaj gospodarskog rasta i razvoja, obiteljska pitanja, zdravlje i sigurnost na poslu, socijalnu zaštitu, provedbu europske strategije zapošljavanja, kao i utjecaj na migracije i demografiju. Provođenje ove politike omogućuje se financiranjem kroz Europski socijalni fond koji spada u strukturne fondove.

Politika ekonomske i monetarne unije Europske unije datira u davnu 1992. godinu kada je određena Ugovorom iz Maastrichta. Ova politika uključuje uvođenje jedinstvene europske valute odnosno eura kojim upravlja Europska središnja banka. Uvođenje eura kao službene valute zahtjeva ispunjavanje Maastričkih kriterija;

- „Stabilnost cijena (stopa inflacije ne smije prelaziti prosječnu stopu inflacije triju država članica s najmanjom inflacijom za više od 1,5%)
Kamatne stope (dugoročne kamatne stope ne smiju varirati više od 2% u odnosu na prosječnu kamatnu stopu triju država članica s najmanjim kamatnim stopama)
- Deficiti (nacionalni proračunski deficit mora biti manji od 3% BDP-a)
- Javni dug (ne smije prelaziti 60% BDP-a)
- Stabilnost tečajnih stopa (tečajne stope moraju biti unutar dopuštenih granica fluktuacije unatrag dvije godine).“ (Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske, 2023)

Prometna politika Unije ima za cilj poboljšanje funkcioniranja europskog prometnog sustava, odnosno prometne infrastrukture Unije, kroz suradnju s lokalnim, regionalnim i nacionalnim vlastima, kao i tvrtkama i nevladinim organizacijama. Također, prometna politika se bavi standardima sigurnosti i zaštite okoliša, poticanjem tehničkih istraživanja koja su vezana za

promet te cijenama i konkurenciji u prijevozu. Prometna politika financira se putem triju programa;

- Program za razvoj transeuropskih mreža-TEN-T (Trans Promotion - European Transport Network)
- Program za promicanje kombiniranog prijevoza- PACT (Promotion of Combined Transport)
- Program za istraživanja i tehnološki razvoj prometa

Ova politika pomaže u održavanju europskog gospodarstva kroz razvoj moderne infrastrukturne mreže koja pruža učinkovito, sigurno i ekološki prihvatljivo rješenje za mobilnost građana Europe.

Politika tržišnog natjecanja Europske unije za cilj ima sprječavanje dogovora među poslovnim subjektima, dogovor s javnom vlasti, te nepošten monopol koji je nastao manipuliranjem slobodnog natjecanja. Uključena tijela ili tvrtke sporazume podložne Ugovoru moraju prijaviti Europskoj komisiji, a ona može odrediti kaznu u koliko dođe do kršenja propisa ili ne prijave sporazuma Komisiji.

Potrošačka politika Europske unije omogućava građanima da bez sumnje i s povjerenjem kupuju proizvode ili usluge u bilo kojoj članici Unije. Svi potrošači imaju korist od ove politike zbog visoke razine zaštite. Proizvodi koje kupuju potrošači Europske unije testirani su i provjereni kako bi bili sigurni u kvalitetu koliko god je to moguće. Europska unija poduzima brojne aktivnosti kako bi osigurala potrošače, odnosno svoje građane da ne dođe do prevara od strane nepoštenih trgovaca. Također, cilj ove politike je da potrošači ne postanu žrtve lažnog oglašavanja. Kroz ovu politiku, Europska unija štiti prava svojih građana.

4. Uzroci gospodarske i socijalne razlike između zemalja EU i zemalja kandidata

Gospodarstvo predstavlja ukupnost djelatnosti koju čine tri čimbenika; proizvodnja, razmjena i potrošnja. Veličina gospodarstva može se mjeriti raznim pokazateljima kao što je BDP, BDP po stanovniku, udio u međunarodnoj trgovini, stopom zaposlenosti ili nezaposlenosti te brojnim drugim pokazateljima.

Kroz iduće podnaslove biti će predstavljene članice EU – 27, njihov udjel u BDP – u i značaj za Europsku uniju, zatim će biti predstavljene zemlje koje su kandidati za ulazak u Europsku uniju. Nakon toga, biti će obrađena analiza gospodarskih razlika između članica i njezinih kandidata. Slijedi analiza socijalnih razlika između EU zemalja i kandidata kroz prikaz socijalne politike Europske unije.

4.1. Članice Europske unije

Europska unija trenutno ima 27 zemalja članica nakon izlaska Ujedinjenog Kraljevstva 2020. godine. Trenutne zemlje članice su; Austrija, Belgija, Bugarska, Cipar, Češka, Danska, Estonija, Finska, Francuska, Grčka, Hrvatska, Irska, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Mađarska, Malta, Nizozemska, Njemačka, Poljska, Portugal, Rumunjska, Slovačka, Slovenija, Španjolska i Švedska.

Od navedenih zemalja, većina pripada europodručju, odnosno, većina tih zemalja članica, prihvatile su euro kao svoju službenu valutu, odnosno njih 18, a to su; Austrija, Belgija, Cipar, Finska, Francuska, Grčka, Italija, Latvija, Litva, Luksemburg, Malta, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Slovačka, Slovenija, Španjolska, te od 2023. godine i Republika Hrvatska. „ Euro pojedincima, poduzećima i gospodarstvima zemalja koje ga upotrebljavaju nudi brojne prednosti:

- Lakoću uspoređivanja cijena među zemljama, čime se potiče tržišno natjecanje među poduzećima u korist potrošača
- Stabilnost cijena
- Zahvaljujući euru poduzeća mogu lakše, jeftinije i sigurnije kupovati i prodavati u cijelom europodručju i trgovati s ostatkom svijeta

- Poboljšanu gospodarsku stabilnost i rast
- Bolje integrirana i stoga učinkovitija financijska tržišta
- Veći utjecaj na svjetsko gospodarstvo
- Opipljiv simbol europskog identiteta.“ (Europa.eu, 2023)

Brojne ove prednosti međusobno su povezane. Tako na primjer, gospodarska stabilnost pogoduje državama članicama, odnosno njihovim gospodarstvima iz razloga što zahvaljujući gospodarskoj stabilnosti vlade mogu planirati budućnosti. Od gospodarske stabilnosti, prednost imaju poduzeća iz razloga što se gospodarskom stabilnosti smanjuje nesigurnost, te se na taj način potiču poduzeća ka ulaganju, što posljedično dovodi do koristi građanima, iz razloga što se u tom slučaju nudi mogućnost zaposlenja na boljim radnim mjestima.

Također uvođenje eura, ima prednost nestanka troškova fluktuacija deviznog tečaja. Na taj su način poduzeća i u konačnici sami potrošači pošteđeni promjena cijena uzrokovanim razlikama deviznog tečaja, što posljedično dovodi do sigurnosti za potrošače i poduzeća iz razloga što su promjene cijena narušavale povjerenje, uzrokovale gospodarsku nesigurnost, a samim time i odvrćale od ulaganja.

Tablica 1: Države koje su članice Schengenskog područja

Godina pristupanja	Zemlje koje su pristupile
1995	Belgija, Francuska, Nizozemska, Njemačka, Portugal, Španjolska
1997	Austrija, Italija, Luksemburg,
2000	Grčka
2001	Danska, Finska, Švedska
2007	Češka, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka, Slovenija
2023	Hrvatska

Izvor: Samostalna izrada autora prema https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_hr?page=1 (Pristupljeno 18.03.2023.)

U tablici prikazane su države članice takozvanog Schengenskog područja i godina kada su pristupile Schengenskom području. Prema tablici vidljivo je kako postoji nekoliko „valova“ pristupanja Schengenskom području. Prvi val, dogodio se 1995. godine kada u Schengensko područje pristupa 7 zemalja članica, a to su: Belgija, Francuska, Luksemburg, Nizozemska, Njemačka, Portugal i Švedska. U Drugom valu pristupile su samo dvije članice, odnosno

Austrija i Italija. 2000. godine u Schengen ulazi i Grčka. Treći se val dogodio samo godinu dana kasnije, odnosno 2001. godine, kada Schengenskom području pristupaju; Danska, Finska i Švedska. najveći val pristupa Schengenu je 2007 godine kada 8 članica Europske unije pristupa Schengenu, a to su; Češka, Latvija, Litva, Mađarska, Malta, Poljska, Slovačka i Slovenija. Zadnje proširenje se dogodilo 2023.godine, kada Republika Hrvatska pristupa Schengenskom području.

Schengensko područje predstavlja jedno od najvećih postignuća Europske unije. Sam program započeo je 1985.godine kao međuvladin projekt država članica. Postupno, razvijajući se i šireći se, postaje najveće područje slobodnog putovanja na svijetu.

Schengensko područje kako navodi Europa.eu (2023) omogućuje slobodno putovanje između država članica bez prolaska graničnih kontrola. Prema procjenama svakog dana oko 3,5 milijuna ljudi prelazi unutarnje granice zbog posla, studiranja ili posjeta obiteljima ili prijateljima. Schengensko područje donosi brojne gospodarske koristi svojim građanima i poduzećima u državama koje su dio Schengenskog područja. Upravo to, služi kao temelj EU i jedinstvenog tržišta u cjelini iz razloga što pomoću Schengenskog područja dolazi do slobodnog kretanja ljudi, roba i kapitala između država članica.

4.2. Zemlje kandidati

Pristupanje Europskoj uniji predstavlja složeni postupak. Zahtjev za članstvo ima pravo podnijeti svaka država s područja Europe čije uređenje počiva na načelima poštivanja demokracije, slobode, ljudskog dostojanstva, jednakosti, poštivanja ljudskih prava i prava manjina, kao i vladavine prava.

Kako navodi Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske (2023) postoje tri kriterija koje svi budući kandidati moraju ispunjavati prije primanja u punopravno članstvo EU. Ti kriteriji nose zajednički naziv „ Kriteriji iz Kopenhagena 1993. godine“. Kriteriji koji su postavljeni pred zemlje kandidatkinje su:

- Politički - odnose se na demokraciju, vladavinu prava, poštivanje ljudskih prava, kao i prava manjina, prihvaćanje političkih ciljeva Europske unije, te stabilnosti institucija koje osiguravaju demokraciju

- Gospodarski - odnosi se na postojanje djelotvornog tržišnog gospodarstva, kao i sposobnost tržišnih čimbenika da se mogu nositi s konkurentskim pritiscima i tržišnim zakonitostima unutra Unije
- Pravni - odnosi se na usvajanje cjelokupne pravne stečevine EU

Postoji i dodatan kriterij, koji je donesen u Madridu, u Španjolskoj 1995.godine. Taj kriterij je administrativni odnosno takozvani Madridski kriterij. On se odnosi na prilagodbu odgovarajućih administrativnih struktura s ciljem osiguranja uvjeta za skladnu i postupnu integraciju, odnosno, za stvaranje učinkovitog sustava državne uprave i jačanja administrativne sposobnosti.

Kako navodi Ministarstvo pravosuđa i uprave Republike Hrvatske (2023) postoje i dodatni uvjeti za države. Odnose se na procese stabilizacije i pridruživanja. EU utvrdila je posebne političke kriterije za države Procesu stabilizacije i pridruživanja, na način da moraju ispuniti sljedeće:

- Potpuna suradnja s Međunarodnim kaznenim sudom za bivšu Jugoslaviju
- Vidljiv napredak u povratku izbjeglica, kao i zaštita manjina i manjinskih prava
- Napredak u reformi pravosuđa
- Puna sloboda medija
- Spremnost na regionalnu suradnju i razvoj dobrosusjedskih odnosa

Zemlja koja ima namjeru pristupiti Europskoj uniji podnosi zahtjev za članstvo Vijeću Europske unije, traži od Komisije ocjenu može li podnositeljica zahtjeva ispuniti kopenhavske kriterije. Temeljem mišljenja Komisije, Vijeće odlučuje o pregovaračkom mandatu. U koliko stigne odobrenje, pregovori tada se službeno otvaraju, te provode poglavlje po poglavlje. S obzirom na velik opseg propisa i pravila Europske unije, pregovori često dugo traju. Zemlje kandidatkinje od EU dobivaju administrativnu, financijsku i tehničku pomoć za vrijeme pretpristupnog razdoblja.

Trenutno postoji osam zemalja koje su u postupku integriranja zakonodavstva Europske unije u nacionalno pravo, a to su; Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Moldavija, Sjeverna Makedonija, Srbija, Turska i Ukrajina. Također, postoje i potencijalni kandidati koji još ne ispunjavaju uvjete za članstvo u Uniju, a to su; Kosovo i Gruzija.

4.3. Analiza gospodarskih razlika između EU zemalja i kandidata

Kroz iduće podnaslove biti će prikazano i analizirano gospodarstvo Europske unije kroz udjel EU u svjetskoj trgovini, stopi zaposlenosti, stopi nezaposlenosti, BDP-u država članica te životnom standardu iskazanom BDP-om po glavi stanovnika.

4.3.1. Gospodarstvo Europske unije

Europa.eu (2023) navodi kako je ukupna vrijednost sve proizvedene robe i usluga, odnosno bruto domaći proizvod iznosila 14,5 bilijuna eura u 2021. godini. Koliko je veliko gospodarstvo EU predstavlja činjenica kako je udio svih članica Unije u svjetskoj trgovini robom iznosio 14%. također, Europska unija zajedno s Kinom i SAD-om čini tri najveća globalna aktera u međunarodnoj robnoj trgovini. Udio Europske unije u ukupnoj globalnoj trgovini u 2021. godini iznosio je 4300 milijardi eura, dok je vrijednost unutar same Unije iznosila 6786 milijardi eura.

Jedan od najpoznatijih pokazatelja razvijenosti gospodarstva jest ukupni BDP. „BDP ili bruto domaći proizvod je pokazatelj ukupne vrijednosti dobara i usluga proizvedenih u zemlji tijekom cijele godine i vrlo je važan za gospodarstvo svake zemlje. Tako se, na primjer, razvijenost zemlje mjeri bruto domaćim proizvodom po stanovniku, gdje se BDP dijeli brojem stanovnika. Budući da je BDP pokazatelj koji se na cijelom svijetu računa na isti način, pomoću njega se mogu uspoređivati pojedine zemlje i njihov stupanj razvoja.“ (Moj bankar, 2023)

Tablica 2: BDP država članica EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine iskazan u tisućama eura

Države članice EU	2017	2018	2019	2020	2021
Austrija	369.361	385.274	397.16	381.042	406.148
Belgija	445.051	460.050	478.645,	459.82	502.311
Bugarska	52.531	56.224	61.558	61.638	71.077
Cipar	20.312	21.675	23.176	21.894	24.018
Češka	194.132	210.970	225.613	2.158.054	238.249
Danska	294.888	302.328	309.526	311.759	336.718

Estonija	23.833	25.932	27.746	27.465	31.444
Finska	226.301	233.462	239.858	238.038	250.594
Francuska	2.297.242	2.363.306	2.437.635	2.310.46	2.500.87
Grčka	176.903	179.557	83.351	165.405	181.674
Hrvatska	49.985	52.747	55.64	50.424	58.254
Irska	297.763	326.631	356.704	372.836	426.283
Italija	1.736.592	1.771.391	1.796.648	1.661.019	1.787.675
Latvija	26.984	29.153	30.678	30.294	33.587
Litva	42.276	45.515	48.908	49.769	56.179
Luksemburg	58.168	60.121	62.37	64.78	72.295
Mađarska	127.024	136.054	146.52	137.82	153.758
Malta	11.936	12.95	14.186	13.17	15.001
Nizozemska	738.146	773.987	813.05	796.530	855.740
Njemačka	3.267.106	3.365.450	3.473.260	3.405.430	3.601.750
Poljska	465.772	499.004	532.504	526.147	574.77
Portugal	195.947	205.184	214.374	200.518	214.741
Rumunjska	186.399	206.071	224.178	220.48	241.268
Slovačka	84.669	89.874	94.437	93.413	98.52
Slovenija	43.011	45.876	48.533	47.020	52.208
Španjolska	1.162.492	1.203.859	1.245.51	1.117.989	1.206.842
Švedska	480.025	470.673	476.869	480.556	538.317

Izvor: Obrada autora prema

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp/default/table?lang=en

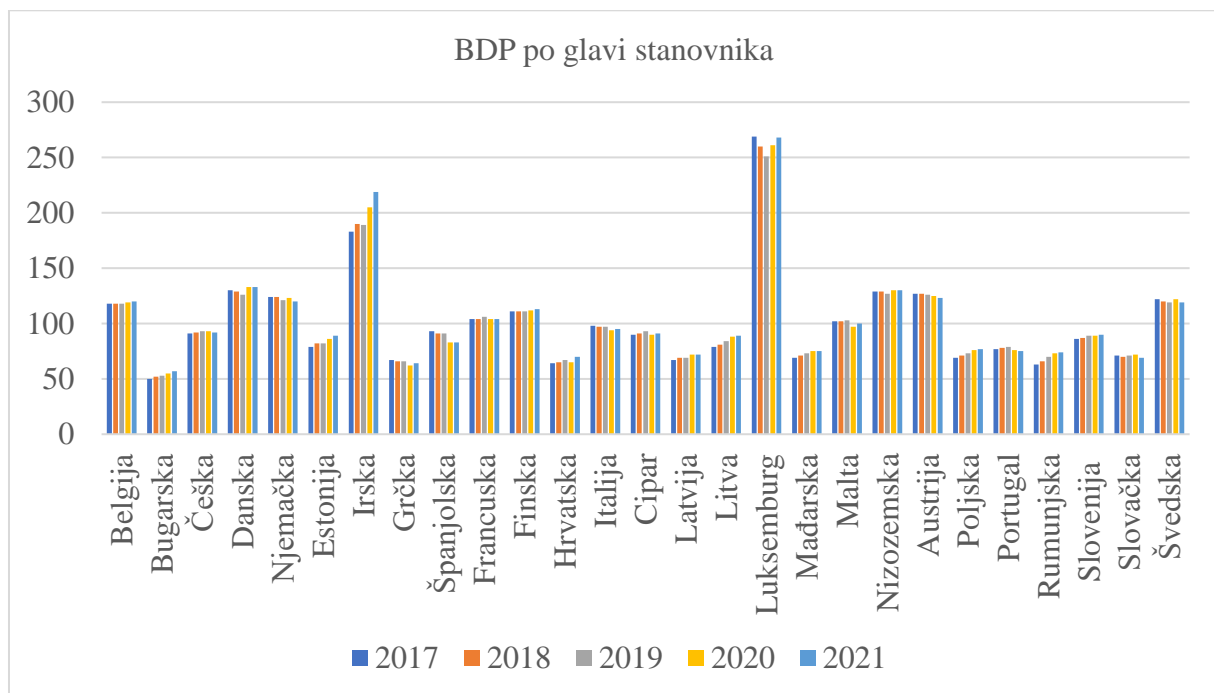
(Pristupljeno 20.03.2023.)

Prema tablici koja prikazuje BDP država članica u razdoblju od 2017. do 2021. godine vidljivo je kako sve države članice Europske unije imaju trend rasta BDP-a. Najveći BDP ima Njemačka, slijede ju Francuska, Italija i Španjolska. Najmanji BDP od država članica EU ima Malta, a slijede ju; Cipar, Estonija i Latvija. Uzroci ovolikih razlika u BDP-u su; veličina zemlje, broj stanovnika, razvijenost gospodarstva i životni standard građana zemalja članica. Navedeni uzroci, uzrokovali su da najveće i najrazvijenije zemlje EU imaju i najveći BDP.

Prema navodima Europa.eu (2023) životni standard predstavlja omjer cijene određene robe i usluga i dohotka u toj zemlji. Formula za izračun životnog standarda:

$$\frac{\text{Cijena određene robe i usluga}}{\text{Dohodak}}$$

Prilikom iskazivanja životnog standarda koristi se zamišljena zajednička valuta, zamišljenog iznosa, koja nosi naziv standard kupovne moći. Uporabom BDP-a po stanovniku sa standardom kupovne moći dobiva se slika životnog standarda u EU.

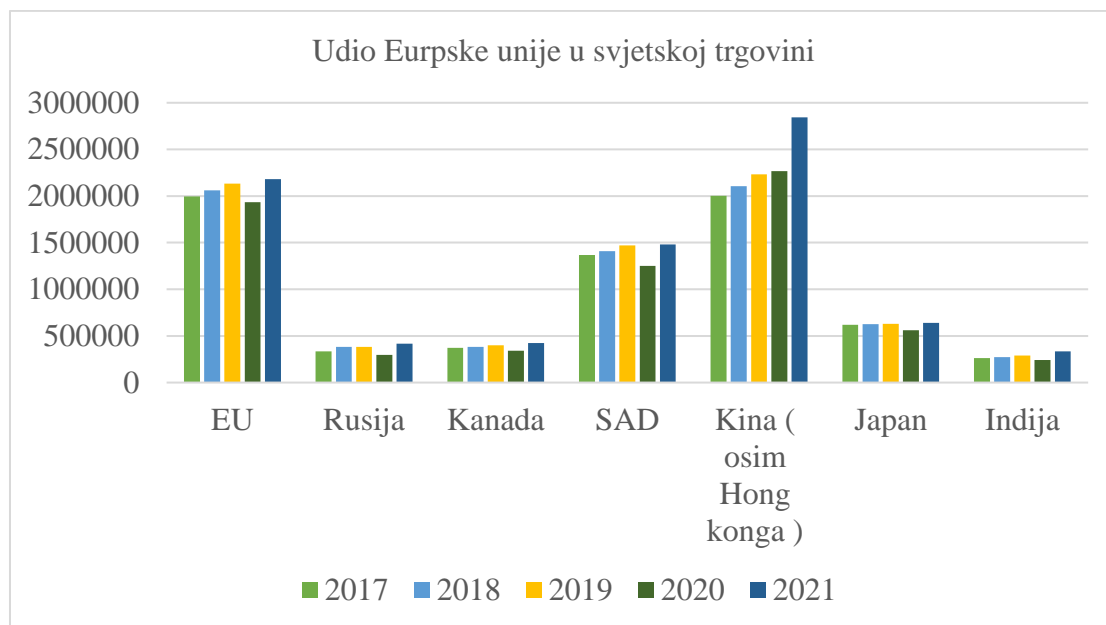

Grafikon 1: BDP po glavi stanovnika za države članice EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine u tisućama eura

Izvor: Samostalna izrada autora prema <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEC00114/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=388837b6-18d3-422f-8339-fa23f0378454> (Pristupljeno 20.03.2023.)

Prema grafikonu vidljivo je kako u promatranom razdoblju najveći BDP po glavi stanovnika ima Luksemburg, slijede ga Irska, Danska i Njemačka. Najmanji BDP po glavi stanovnika ima Bugarska, a slijede ju Mađarska, Hrvatska, Grčka i Latvija. Prosjek BDP-a po glavi stanovnika u EU u promatranom razdoblju iznosio je; 100,81, 101,23, 101,38, 102,62 i 103,77 Vidljivo je kako BDP po glavi stanovnika ima trend rasta u promatranom razdoblju, ali kako je većina

zemalja članica Unije ispod prosjeka. Razlog tomu je što u prosjek ulazi BDP po glavi stanovnika Luksemburga, države koja ima dva puta veći BDP po glavi stanovnika od prosjeka.

Grafikon 2: Udio Eurpske unije u svjetskoj trgovini u razdoblju od 2017. do 2021. godine

Izvor: Obrada autora prema [https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT LT INTROEU27 2020_custom_3351101/default/table?lang=en](https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020_custom_3351101/default/table?lang=en) (Pristupljeno 20.03.2023.)

Prema grafikonu, vidljiv je značaj udjela Europske unije u globalnoj trgovini. Jedino veću vrijednost trgovine od EU ostvaruje Kina. Kroz promatrano razdoblje, vidljivo je kako sve države osim Kine imaju pad u 2020. godini. Uzrok pada vrlo vjerojatno je kriza uzrokovana COVID virusom. Sve su promatrane države doživjele šok u 2019, odnosno 2020. godini, te iz tih razloga, vrijednost trgovine na globalnoj razini opada. Globalno gledano, države u promatranom razdoblju ostvaruju trend rasta trgovine, što posljedično dovodi do povećanja, odnosno rasta BDP-a svih promatranih država.

Tablica 3: Međunarodna trgovina država članica prema grupi proizvoda SMTC u razdoblju od 2017. do 2021. godine u tisućama eura

Države članice EU	2017	2018	2019	2020	2021
Belgija	362.585,6	385.355,1	383.017,1	348.398,6	44.6514,3

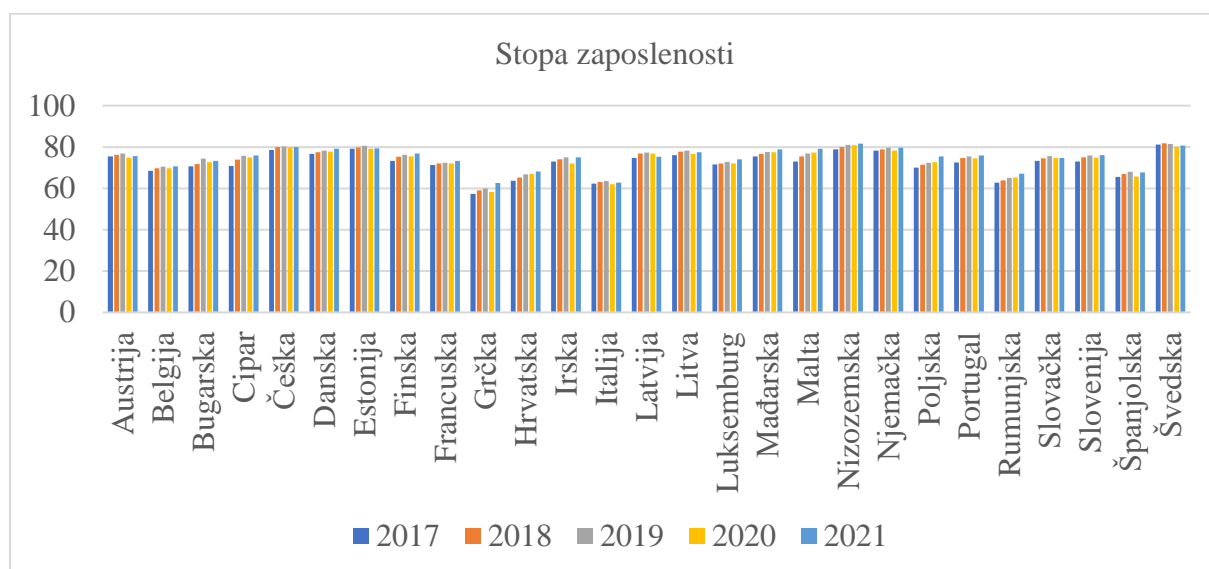
Bugarska	30.213,2	32.083,5	33.650,3	30.648,8	39.128,1
Češka	144.482,7	156.457,5	159.958,1	149.564,6	179.330,1
Danska	82.245,6	86.938,3	87.708,2	86.007	101.811,2
Njemačka	1.029.653	1.007.431	1.102.153	1.025.490	1.202.926,5
Estonija	14.770,7	16.217,4	16.102,8	15.139,8	19.978,5
Irska	82.593,9	91.409,9	90.328,2	87.200,7	101.938,2
Grčka	47.355,9	54.119,8	55.726,7	48.953,8	65.366,9
Španjolska	311.651,2	300.635,8	332.958,5	285.215,4	35.5442
Francuska	548.626,4	572.576	584.682,5	508.499,3	605.254,5
Hrvatska	21.976,2	23.886,7	25.153,9	23.477,6	29.230,3
Italija	401.487,2	426.054,7	424.236,2	373.428,3	480.437,4
Cipar	8.149,1	9.166,4	8.151,3	7.657,7	8.723,6
Latvija	15.037,9	16.696,2	16.941,6	16.102,8	20.694,8
Litva	28.516,2	30.942,6	31.949,1	29.127,1	37.690,7
Luksemburg	20.274,2	20.463	21.657,6	18.504,3	22.146,7
Mađarska	95.157,4	102.260,6	107.726,7	101.416,5	120.925,5
Malta	5.311,9	5.734,3	6.594,3	5.002	6.037,8
Nizozemska	508.372,6	546.826,7	567.890,2	520.763,7	641.476,7
Austrija	155.576,3	164.007,6	165.008,3	150.934,7	185.732,3
Poljska	20.6820	227.796,4	236.990,9	228.651,5	289.660,3
Portugal	69.688,6	75.439,2	79.977,1	68.145,6	83.145,7
Rumunjska	75.567,5	82.828,8	86.254,5	80.481,6	98.334,9
Slovenija	31.917,2	35.803,3	39.318,8	36.913,6	48.781,3
Slovačka	72.191,9	78.727,4	80.407,4	73.700,2	87.904,7
Finska	62.460,4	6.6577	65.847,6	59.757,3	72.867,8
Švedska	136.475,7	144.489	142.006,3	131.179,2	158.369,1

Izvor: Obrada autora prema https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTERTRD/default/table?lang=en&category=ext_go.ext_go_agg.ext_go_lti.ext_go_lti_int (Pristupljeno 18.03.2023.)

Prema tablici vidljivo je kako vrijednosno najveću međunarodnu trgovinu ima Njemačka, slijede ju Francuska, Italija i Nizozemska. S druge strane, najmanju međunarodnu trgovinu imaju: Malta, Cipar, Estonija, Hrvatska, Bugarska i Luxemburg. Takav odnos vrijednosti u

međunarodnoj trgovini posljedica je razvijenosti država, broja stanovnika, zaposlenosti i radno sposobne snage. Sve države članice EU u promatranom razdoblju bilježe rast međunarodne trgovine, osim u 2020. godini zbog COVID krize.

Jedan od pokazatelja gospodarske razvijenosti i gospodarstva u cijelosti je stopa zaposlenosti. Stopa zaposlenosti predstavlja udio zaposlenih u radno sposobnom stanovništvu. U idućem grafikonu biti će prikazana stopa zaposlenosti svih zemalja članica.

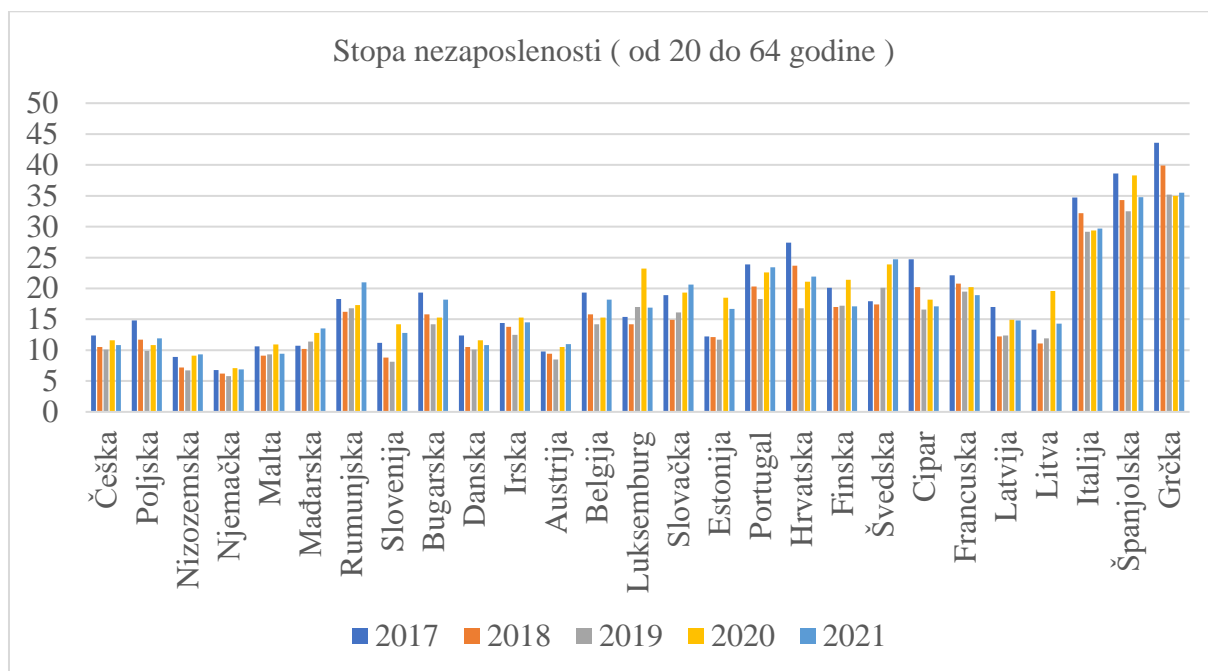

Grafikon 3: Stopa zaposlenosti zemalja članice Europske unije u razdoblju od 2017. do 2021. godine u postotku

Izvor: Samostalna izrada autora prema https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a/default/table?lang=en (Pristupljeno 18.03.2023.)

Grafikon prikazuje stopu zaposlenosti u zemljama članicama Europske unije u razdoblju od 2017. do 2021. godine. Najveću stopu zaposlenosti imaju; Švedska, Estonija, Nizozemska sa stopom zaposlenosti preko 80%, a zemlje članice koje imaju najmanju stopu zaposlenosti su; Grčka, Italija, Rumunjska, Hrvatska i Španjolska sa stopom zaposlenosti manjom od 70%. Države članice Unije imaju trend rasta stope zaposlenosti u promatranom razdoblju. Prema podacima sa stranice Eurostat (2023) sve države članice u 2020. godini imaju manju stopu zaposlenosti u odnosu na 2019.godinu osim Latvije, Rumunjske, Poljske i Malte. Prosječna stopa zaposlenosti u EU u promatranom razdoblju je: 2017. godine 72,07%, 2018. godine 73,45%, 2019. godine 74,34%, 2020.godine 73,43%, te u 2020.godini 74,65%.

Kako navodi Europa.eu (2023) stopa nezaposlenosti predstavlja broj nezaposlenih izražen kao postotak u ukupnoj radnoj snazi. Stopa nezaposlenosti uz veličinu radne snage jedni su od ključnih pokazatelja kretanja na tržištu rada. Najveću stopu zaposlenosti imaju Irska i Švedska sa preko 80% zaposlenosti, a najmanju stopu zaposlenosti imaju Italija, Grčka i Rumunjska.

Grafikon 4: Stopa nezaposlenosti u postotku u zemljama članicama EU u postotku

Izvor: Samostalna izrada autora prema

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_wc170/default/table?lang=en

(Pristupljeno 18.03.2023.)

Prema grafikonu stope nezaposlenosti u zemljama članicama Europske unije, vidljivo je kako najveću nezaposlenost imaju; Grčka, Španjolska i Italija, a najmanju nezaposlenost stanovništva od 20 do 64 godine imaju Njemačka, Nizozemska i Austrija. Prema grafikonu je vidljivo kako svim državama članicama u 2020. godini i 2021. godini raste nezaposlenost. Uzrok tomu je COVID kriza kada dolazi do masovnog zatvaranja poduzeća, te ljudi ostaju bez posla.

Kao zaključak o razvijenosti gospodarstva, treba navesti kako gospodarstvo Europske unije raste iz godine u godinu. BDP svih zemalja članica Europske unije ima trend rasta, što posljedično dovodi i do rasta BDP-a EU u cijelosti. Bitno je naglasiti kako u promatranom

razdoblju BDP u 2020. i 2021. je nešto manjeg rasta nego prethodnih godina zbog nastupa COVID pandemije. Porastom BDP-a povećava se i prilika za novim radnim mjestima, što posljedično dovodi do veće zaposlenosti, odnosno manje nezaposlenosti. Samim time se poboljšava životni standard građana EU. Europska unija kao jedna od tri najveće svjetske trgovinske sile, svake godine sve veći značaj pridonosi razvoju međunarodne trgovine. Većom proizvodnjom unutar Unije, te prodajom dobara i usluga izvan Unije, EU se sve više probija na svjetskoj trgovinskoj sceni. BDP nije jedini pokazatelj razvijenosti nekog gospodarstva, odnosno neke zemlje u cijelosti. Promatranjem BDP-a i drugih mjerljivih faktora kao primjerice HDI-a odnosno Indeksa ljudskog razvoja, vidljivo je kako BDP ima pozitivnu korelaciju s HDI-om. Također BDP ima i pozitivnu korelaciju sa subjektivnim pokazateljima poput anketnog ispitivanja zadovoljstva građana.

4.3.2. Gospodarstvo zemalja kandidata

Trenutno je osam europskih zemalja u procesu integracije za pristup Europskoj uniji. Tih 8 zemalja su; Albanija, Bosna i Hercegovina, Crna Gora, Moldavija, Sjeverna Makedonija, Srbija, Turska i Ukrajina. Također, postoje i 2 zemlje koje se nameću kao potencijalni kandidati, a to su; Kosovo i Gruzija.

Zemlje kandidati za pristup EU imaju znatno slabije razvijena gospodarstva u odnosu na zemlje članice Unije. Razlozi su brojni. Same zemlje ne mogu u toj mjeri stupiti na svjetsku trgovinsku scenu, nisu dovoljno velike, nemaju dovoljno razvijen gospodarski sustav, dovoljan broj radne snage ili dovoljno dobro kvalificiranu radnu snagu i slično.

U daljnjem tekstu biti će uspoređeni BDP, BDP po stanovniku, zaposlenost i nezaposlenost, te udio u svjetskoj trgovini zemalja kandidata sa zemljama članicama EU.

Tablica 4: BDP zemalja kandidata za EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine u milijardama

Džrave kandidati za EU	2017	2018	2019	2020	2021
Crna Gora	4.299	4.663	4.950	4.185	4.955
Sjeverna Makedonija	10.038	10.744	11.262	10.851	11.688
Srbija	39.235	42.892	46.005	46.815	53.329
Turska	760.497	658.544	678.180	626.742	689.546
Albanija	11.559	12.828	13.754	13.283	15.432

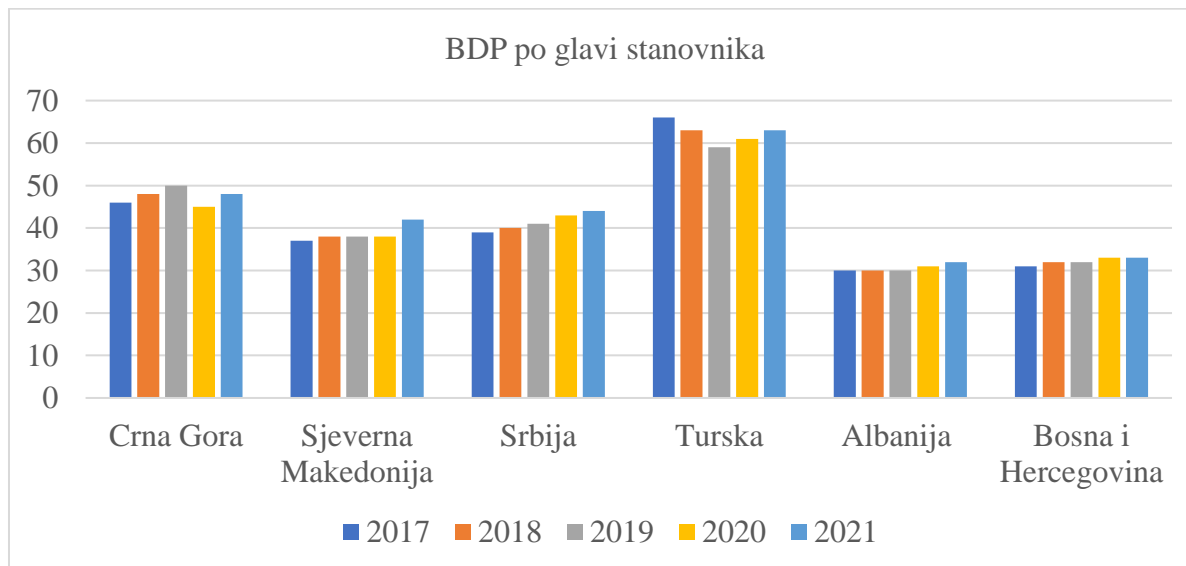
Bosna i Hercegovina	16.260	17.354	18.296	17.755	19.995
Ukrajina	112.153	130.985	153.942	156.634	200.124
Moldavija	9.673	11.468	11.972	11.861	13.682

Izvor: Obrada autora prema

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp/default/table?lang=en

(Pritupljeno 20.03.2023.)

Prema tablici BDP zemalja kandidata, vidljivo je kako najveći BDP ima Turska, slijedi ju Ukrajina, a najmanji BDP od zemalja kandidata ima Crna Gora. Prosjek BDP-a u EU od 2017. do 2021. godine iznosio je: 494.175, 511.533, 526.108, 583.299 i 549.219 milijardi eura. U usporedbi s zemljama kandidatkinjama, jedino Turska ima veći BDP od prosjeka zemalja članica. Sve ostale zemlje kandidatkinje imaju znatno niži BDP od prosjeka EU zemalja. Također je prema tablici vidljivo kako u promatranom razdoblju BDP zemalja članica ide uzlaznom putanjom, odnosno ima trend rasta. Kao i kod zemalja članica, tako i zemlje kandidatkinje manji BDP imaju u 2020. godini, a razlog tomu je COVID pandemija.

Grafikon 5: BDP po glavi stanovnika zemalja kandidata za EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine u tisućama eura

Izvor: Samostalna izrada autora prema

<https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEC00114/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=388837b6-18d3-422f-8339-fa23f0378454> (Pristupljeno 20.03.2023.)

Prema grafikonu vidljivi su podaci za BDP po glavi stanovnika iskazani prema standardu kupovne moći. Vidljivo je kako Turska ima najveći BDP po glavi stanovnika, dok najmanji ima Albanija u promatranom razdoblju. Prosječan BDP po stanovniku u EU od 2017. do 2021. godine iznosio je; 100,81, 101,23, 101,38, 102,62 i 103,77. U usporedbi s prosjekom EU niti jedna zemlja nije ni približno prosjeku, no kako je već navedeno, razlog viskom prosjeku je BDP po stanovniku u Luksemburgu. U koliko se zanemari BDP po stanovniku Luksemburga, Turska je približno jednaka Poljskoj, Portugalu, Rumunjskoj, Litvi i Latviji, dok su ostale zemlje članice i dalje ispod prosjeka zemalja EU. Pozitivna strana, što je vidljivo i grafikonom jest ta, da u promatranom razdoblju zemlje kandidatkinje bilježe rast BDP po stanovniku.

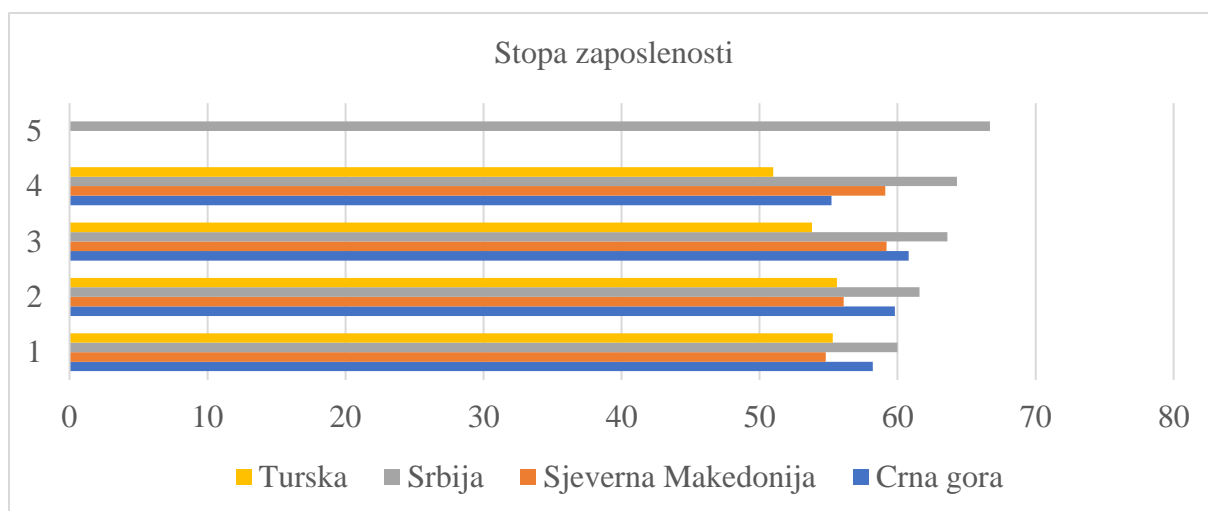
Jedan od bitnih pokazatelja razvijenosti gospodarstva je udio u svjetskoj trgovini. Svjetska trgovina predstavlja razmjenu roba i usluga između država. Udio u svjetskoj trgovini pokazatelj je razvijenosti gospodarstva, odnosno razvijenosti proizvodnje i prodaje roba ili usluga.

Tablica 5: Izvoz zemalja kandidata u razdoblju od 2017. do 2021. godine u milijardama eura

Države kandidati za EU	2017	2018	2019	2020	2021
Srbija	19,8	21,9	23,8	23	28,6
Bosna i Hercegovina	5,6	6,1	5,9	5,4	7,2
Sjeverna Makedonija	5	5,8	6,4	5,8	6,8
Moldavija	2,1	2,3	2,5	2,2	2,7
Crna Gora	0,4	0,4	0,4	0,4	0,4
Turska	145,6	150	161,5	148,5	190,4
Ukrajina	37,5	40	44,6	43,1	55,7
Albanija	2,2	2,6	2,7	2,4	3,1

Izvor: Samostalna izrada autora prema: https://policy.trade.ec.europa.eu/analysis-and-assessment/statistics_hr?fbclid=IwAR36JEt_dAGnNdyK_97RYjIH6XjBvrM-6w-gHWyPBFVnO3PLCimBddjiwe0 (Pristupljeno 20.03.2023.)

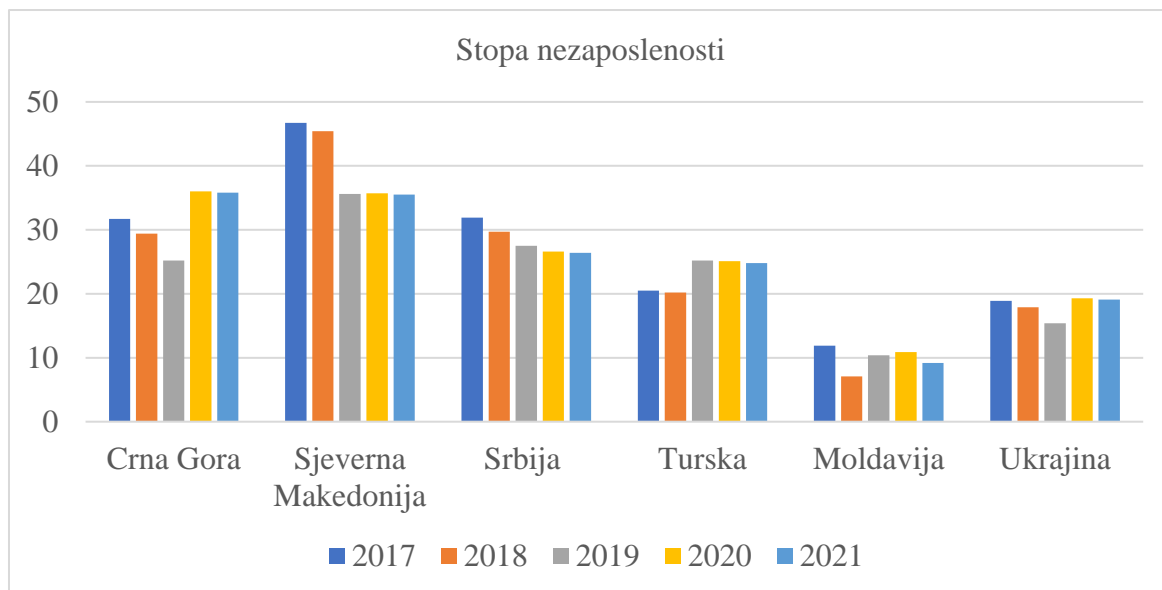
Prema tablici vidljivo je kako najveći izvoz ima Turska, a najmanji izvoz ima Crna Gora. Uspoređenju sa zemljama članicama Europske unije, jedino Turska je iznad prosjeka EU, dok su ostale članice ispod prosjeka država članica EU. Ovakvi rezultati su očekivani s obzirom na veličinu Turske, veliki broj ljudi, te količini proizvedene robe.

Grafikon 6: Stopa zaposlenosti zemalja kandidata u promatranom razdoblju u postotku

Izvor: Samostalna izrada autora prema https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a/default/table?lang=en (Pristupljeno 18.03.2023.)

Prema grafikonu, vidljivo je kako najveću stopu zaposlenosti od zemalja kandidata ima Srbija, a najmanju Turska. Promatrane zemlje u razdoblju od 2017. do 2021. godine imaju znatno manju zaposlenost od prosjeka EU zemalja. Prosječna stopa zaposlenosti u EU u istom razdoblju iznosila je; 72,07, 73,45, 74,34 73,43 i 74,65. Najbližu stopu zaposlenosti ima Srbija dok ostale zemlje kandidatkinje daleko su od prosjeka EU. Ovaj podatak pokazuje kako promatrane zemlje nemaju dovoljno razvijeno gospodarstvo, te kako priliku u razvitku gospodarstva traže članstvom u EU.

Grafikon 7: Stopa nezaposlenosti zemalja kandidata u razdoblju od 2017. do 2021. godine u postotku

Izvor: Samostalna izrada autora prema

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tepsr_wc170/default/table?lang=en

(Pristupljeno 18.03.2023.)

Prema grafikonu vidljivo je kako najveću stopu nezaposlenosti ima Sjeverna Makedonija, slijedi ju Crna Gora. Najmanju stopu nezaposlenosti ima Moldavija. Uspoređenju sa zemljama Europske unije, odnosno s prosjekom EU, zemlje kandidatkinje imaju duplo veću nezaposlenost. Jedino Moldavija ima manju stopu nezaposlenosti od prosjeka EU. Pristupanjem zemalja kandidatkinja EU dolazi do mogućnosti za financiranjem projekata koji bi omogućili nova zaposlenja, te posljedično doveli do smanjenja nezaposlenosti. Razlog velike nezaposlenosti u zemljama kandidatkinjama su veličina države, broj stanovnika, ponuda poslova, obrazovanje stanovništva, razvijenost gospodarstva, političko uređenje i slično.

Prema analiziranim pokazateljima gospodarstva, vidljivo je kako postoji velika razlika između zemalja kandidata i EU zemalja. Značajne razlike u razvijenosti gospodarstva postoje zbog brojnih čimbenika kao što su veličina zemlje, broj stanovnika, struktura stanovništva, njihovo obrazovanje, različiti prirodni resursi koje zemlje posjeduju kao što su plodno tlo, mineralni, vode, nafta, plin i slično. Zatim različit stupanj tehnološkog razvoja, politička stabilnost kao i trgovinske politike. Zemlje kandidati nemaju tolike mogućnosti kao EU zemlje, te iz navedenih razloga zemlje kandidati vide mogućnost razvoja gospodarstva pristupanjem u EU.

4.4. Analiza socijalnih razlika između EU zemalja i kandidata

Kroz iduće naslove biti će predstavljena socijalna politika Europske unije, definicija i njezini ciljevi, te kratki povijesni pregled socijalne politike. Zatim slijedi analiza socijalnih razlika između zemalja EU i zemalja kandidata. Analizira se relativno siromaštvo, indeks ljudskog razvoja, ginijev koeficijent te očekivano trajanje života.

4.4.1. Socijalna politika Europske unije

Prema navodima mrežnog izdanja Hrvatske enciklopedije (2021) socijalna politika organizirana je djelatnost države i drugih društvenih čimbenika sa svrhom smanjivanja i prevladavanja socijalnih razlika, ujednačavanja životnih šansi, pomoći siromašnima i isključenima, unaprjeđenju socijalne kohezije kao i ostvarenju opće i pojedinačne dobiti građana. Njena je zadaća ukloniti socijalne nejednakosti li ih barem ublažiti, kao i druge negativne pojave koje su posljedica društvenih procesa i djelovanja tržišta. Postoje brojni razlozi socijalnih razlika među državama kao što su:

- Ekonomski čimbenici- razlike u razvoju, ekonomske politike koje su dovele do razlika u životnom standardu
- Politika i upravljanje- utjecaj politike i samog upravljanja državom mogu imati značajan utjecaj na socijalne razlike. Politike usmjerene na obrazovanje, zdravstvo kao i smanjivanje siromaštva dovode do smanjenja socijalnih razlika
- Geografski čimbenici- dostupnost resursa
- Kulturni čimbenici- razlike u tradiciji, kulturi i običajima
- Povijesni čimbenici- razne povijesne okolnosti poput ratova, kolonijalizma, migracija i drugih događaja imaju utjecaj na socijalne razlike između zemalja.

Europska integracija je dovela do znatnih pomaka u socijalnom području tijekom godina. Ciljevi socijalne politike su bolji životni standard, poticanje zapošljavanja, razvoj ljudskih resursa, odgovarajuća socijalna zaštita.

Prema navodima Europa.eu (2022) postignuća Socijalne politike mogu se promatrati kroz nekoliko razdoblja.

1. razdoblje od Ugovora iz Rima do Ugovora iz Maastichta. Ugovorom iz Rima je predviđeno usklađivanje sustava socijalne sigurnosti, čime je uvedeno načelo jednakih plaća za žene i

muškarce. Direktivama su uvedeni minimalni zahtjevi u područjima zdravlja i sigurnosti na radu. Sve više pozornosti se pridaje socijalnim čimbenicima, te je usvojena Povelja Zajednice o osnovnim socijalnim pravima radnika, takozvana „Socijalna povelja“.

2. razdoblje je od Ugovora iz Amsterdama do Ugovora iz Lisabona. Ugovorom iz Amsterdama dogovoreno je proširenje Sporazuma o socijalnoj politici, gdje su uvedene promjene o slobodnom kretanju radnika, kao i socijalnim osiguranjem za radnike migrante. Također, ovim sporazumom Vijeću je dodijeljena ovlast kojom Vijeće može poduzimati odgovarajuće radnje zbog suzbijanja diskriminacija temeljene na spolu, vjeri i uvjerenju, rasnom ili etničkom podrijetlu, dobi, spolnoj orijentaciji ili invaliditetu. Ugovorom iz Amsterdama prošireni su i ciljevi EU, pa je tako uveden cilj poticaja visoke razine zaposlenosti. Osnovani su i broji odbori, poput Odbora za zapošljavanje i Odbor za socijalnu zaštitu, zatim je osnovan i Europski fond za prilagodbu globalizaciji. Ugovorom iz Lisabona u ciljeve EU uključuju se socijalni ciljevi-puna zaposlenost i međugeneracijska solidarnost.

Zadnje razdoblje razvoja socijalne politike može se promatrati kao razdoblje razvoja situacije nakon Ugovora iz Lisabona. Strategijom Europa 2020, utvrđen je uključiv rast. Uključivim rastom se podupire gospodarstvo s visokom stopom zaposlenosti i ciljem teritorijalne i socijalne kohezije. Ključan cilj strategije Europa 2020 u pogledu socijalne politike je smanjenje broja ljudi odnosno stanovnika EU kojima prijeti siromaštvo. Kako bi se ostvarili ciljevi Strategije, osmišljeno je 7 inicijativa među kojima je i Program za nove vještine i radna mjesta kojemu je cilj politika fleksibilne sigurnosti. U Europskoj se uniji 2014. godine uspostavlja Fond europske pomoći za najpotrebnije pomoću kojega se pruža pomoć građanima EU u obliku hrane, materijalna pomoć kao i aktivnosti socijalnog uključivanja. Europska Komisija 2017. godine uvodi europski stup socijalnih prava kojima se utvrđuje 20 ključnih načela i prava. Načela i prava su podijeljena u 3 kategorije:

- jednake prilike i pristup tržištu rada
- pravedni radni uvjeti
- socijalna zaštita i uključenost

2021. godine Komisija objavljuje Akcijski plan za provedbu europskog stupa socijalnih prava kojim predlažu ciljeve do 2030. godine. Ciljevi se odnose na stopu zaposlenosti dobne skupine od 20 do 64 godine na najmanje 78%, povećanje udjela odraslih koji sudjeluju u osposobljavanju na minimalno 60% kao i smanjenje broja osoba kojima prijeti siromaštvo ili socijalna isključenost za 15 milijuna. Ostvarivanje ovih ciljeva predviđeno je kroz financijsko razdoblje 2021.-2027. Iste godine Europski parlament, institucije i organizacije usvajaju

socijalnu obvezu iz Porta kojom se uvodi predanost ostvarenju ciljeva iz Akcijskog plana za provedbu europskog stupa socijalnih prava. Vijeće uspostavlja europsko jamstvo za djecu u 2021. godini, s ciljem suzbijanja i sprječavanja socijalne isključenosti kako bi djeci kojoj je potrebna pomoć bio zajamčen pristup ključnim uslugama kao što su; rani i predškolski odgoj i obrazovanje, zdravstvena skrb, prehrana i stanovanje. Sve države članice u razdoblju od 2021. do 2027. godine u okviru Europskog socijalnog fonda plus moraju izdvajati odgovarajući iznos novca za borbu protiv siromaštva djece. Parlament je postigao dogovor s Vijećem o Direktivi o primjerenim minimalnim plaćama u EU u 2022. godini, prema kojemu države članice moraju osigurati nacionalne minimalne plaće koje svojim radnicima omogućuju dosljedan i dostojanstven život.

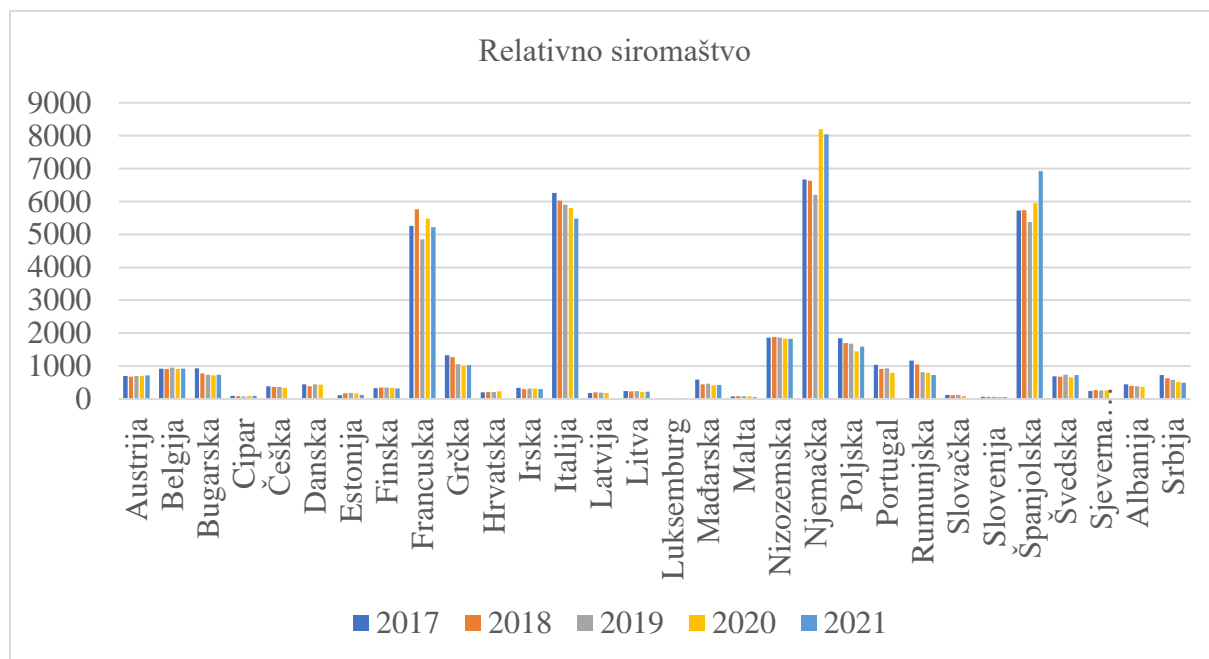
Europski socijalni fond plus (ESF +), prema navodima Europa.eu (2020) predstavlja glavni instrument Europske unije za ulaganje u ljude. Proračun ESF+ iznosi 99,3 milijarde eura za razdoblje od 2021.-2027. godine. ESF+ ima cilj doprinosti socijalnim i obrazovnim politikama EU, kao i politikama u području zapošljavanja i vještina. EFS+ u okviru kohezijske politike ima misiju potpore gospodarskoj, socijalnoj i teritorijalnoj koheziji Europske unije, s ciljem smanjivanja razlika među državama ili regijama. Ovaj fond zapravo je kombinacija 4 zasebna instrumenta financiranja - Europski socijalni fond, Fond europske pomoći za najpotrebitije, Inicijativa za zapošljavanje mladih te Program za zapošljavanje i socijalne inovacije.

Zaključak socijalne politike ogleda se u njezinim ciljevima i težnji ka neutralizaciji socijalnih i demografskih razlika među državama, kao i težnji za jednakosti kroz slobodu kretanja, slobodu govora, ista prava za sve državljane EU. Europska unija sve više ulaže u smanjenje socijalnih razlika, poboljšanje životnog standarda, unaprjeđenje zdravstvenog i obrazovnog sustava, kao i sustava socijalne skrbi, te pomoći najpotrebitijima. Kroz program socijalne politike EU i fondove vezane uz socijalnu politiku, države članice financiraju svoje potrebe u pogledu uklanjanja prepreka na tržištu rada, obrazovanju, smanjenju socijalnih razlika i jednakosti za sve stanovnike svoje zemlje, te na taj način smanjuju socijalne razlike.

4.4.2. Socijalne razlike između EU zemalja i zemalja kandidata

Pokazatelji socijalnih razlika ogledaju se kroz indeks ljudskog razvoja, takozvani „HDI“, indeks nejednakosti, takozvani „Gini koeficijent“, relativno siromaštvo i stopa nezaposlenosti.

Relativno siromaštvo pokazatelj je socijalnih razlika između zemalja. Relativno siromaštvo zapravo predstavlja stanje u kojem državljani neke zemlje nemaju dovoljno materijalnih sredstava kako bi podmirili osnovne životne potrebe.

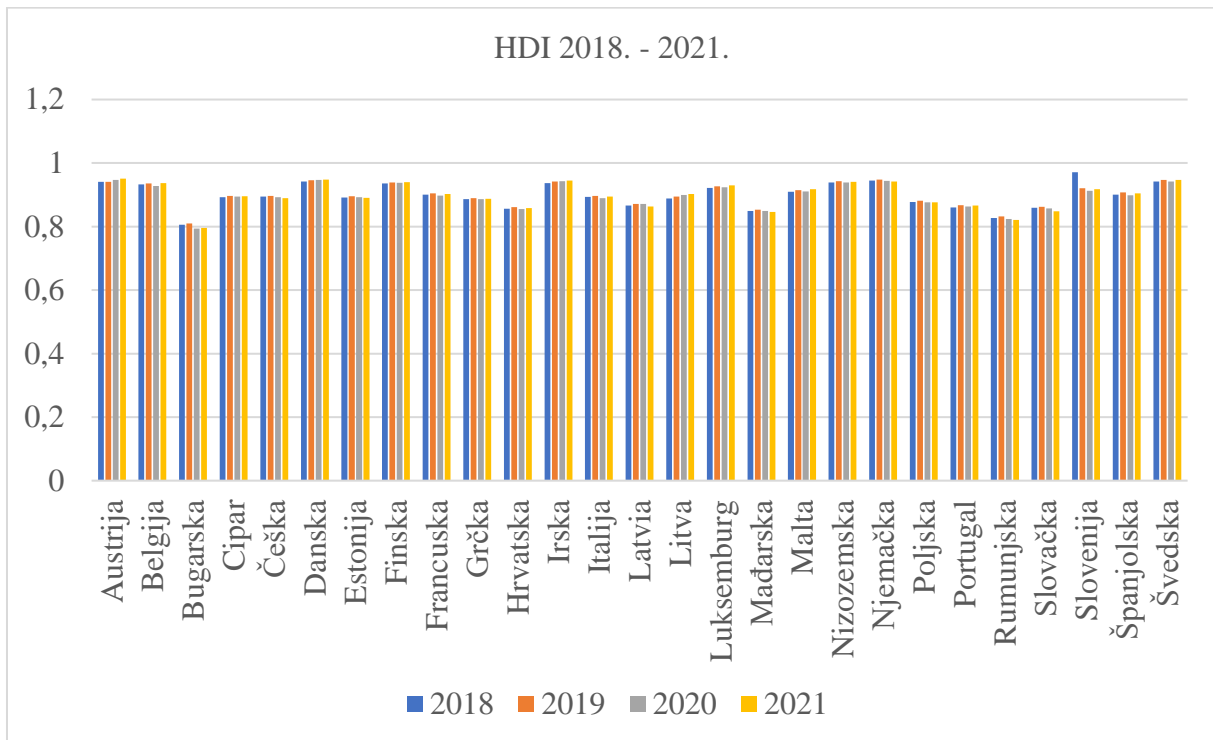
Grafikon 8: Broj stanovnika s rizikom relativnog siromaštva zemalja članica EU i zemalja kandidata u tisućama

Izvor: Samostalna izrada autora prema https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps13/default/table?lang=en (Pristupljeno 03.04.2023.)

Prema grafikonu vidljivo je kako brojčano najveći rizik relativnog siromaštva zemalja EU imaju Njemačka, Italija, Francuska i Španjolska, a najmanji Luksemburg, Malta, Cipar i Slovenija. U obzir se mora uzeti broj stanovnika zemalja, pa iz tog razloga su podaci takvi. Kada je riječ o zemljama kandidatkinjama, Sjeverna Makedonija ima brojčano najmanje stanovnika s rizikom od relativnog siromaštva, a Srbija najviše. Razlog je također kao i kod zemalja EU. U usporedbi sa zemljama članicama zemlje kandidatkinje imaju približno jednake rezultate kao i zemlje članice.

Indeks ljudskog razvoja ili HDI jedan je od pokazatelja socijalnog stanja država. Indeks ljudskog razvoja predstavlja kombinaciju obrazovanja, bruto nacionalnog dohotka po stanovniku i očekivanog trajanja života. Vrijednost indeksa ljudskog razvoja kreće se između 0 i 1. Zemlje koje imaju HDI veći od 0,800 smatraju se vrlo razvijenim zemljama, zemlje koje

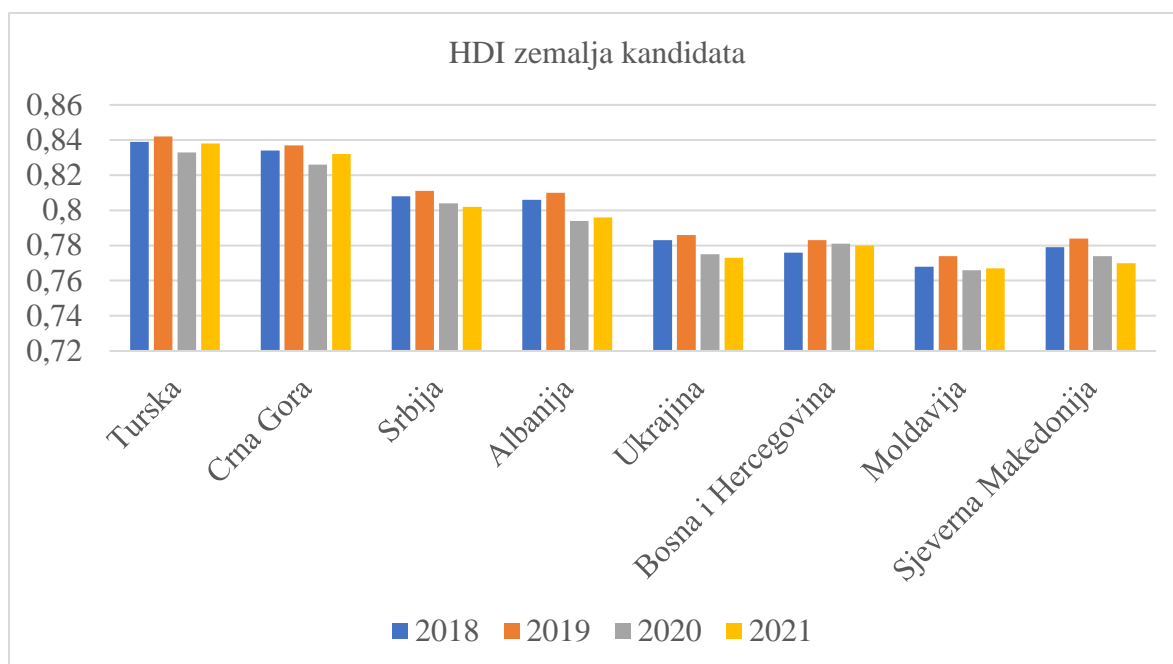
imaju HDI između 0,500 i 0,799 smatraju se srednje razvijenim zemljama, dok zemlje koje imaju HDI ispod 0,500 smatraju se nisko ili slabo razvijenim zemljama.

Grafikon 9: Zemlje Europske unije prema HDI-u od 2018. do 2021. godine

Izvor: Samostalna izrada autora prema <https://hdr.undp.org/data-center/documentation-and-downloads> (Pristupljeno 07.04.2023.)

Prema grafikonu je vidljivo kako sve zemlje Europske unije pripadaju visoko razvijenim zemljama. Jedino u Bugarskoj HDI je u posljednje 2 godine, odnosno u 2020. i 2021. godini pao ispod 0,800, pa bi se prema tome Bugarska svrstala među srednje razvijene zemlje. Najveći HDI u EU ima Austrija, slijede ju Danska, Švedska i Irska. Najmanji HDI u EU ima Bugarska, a slijede ju Rumunjska, Mađarska i Slovačka.

Grafikon 10: HDI zemalja kandidata u razdoblju od 2018. do 2021. godine

Izvor: Samostalna izrada autora prema <https://hdr.undp.org/data-center/documentation-and-downloads> (Pristupljeno 07.04.2023.)

Prema grafikonu vidljivo je kako Turska ima najveći HDI, slijedi ju Crna Gora. Najmanji HDI ima Moldavija, a slijedi ju Ukrajina. Srbija, Turska i Crna Gora prema HDI pripadaju visoko razvijenim zemljama, dok ostale zemlje kandidatkinje pripadaju srednje razvijenim zemljama. Uzrok tomu je obrazovanje stanovnika zemalja, prosječni BND po stanovniku kao i očekivana životna dob. Zemlje koje imaju više obrazovanog stanovništva, veći BND po stanovniku i veću očekivanu životnu dob imaju i veći HDI. Potencijalnim ulaskom zemalja kandidata u EU, javila bi se mogućnost financiranja projekta u obrazovanju, otvaranje novih radnih mjesta, povećanju BND-a, poboljšanju zdravstva u cijelosti, te bi se time smanjile socijalne razlike između EU zemalja i zemalja kandidata.

Idući pokazatelj socijalnih razlika je indeks nejednakosti, odnosno Gini koeficijent. Prema navodima internetske stranice Investopedia (2022), Gini koeficijent mjeri raspodjelu dohotka u populaciji, te služi kao mjerilo ekonomske nejednakosti. Koeficijent se kreće između 0 i 1. 0 odnosno 0% predstavlja savršenu jednakost, dok 1 odnosno 100% predstavlja savršenu nejednakost. Prema provedenim istraživanjima neke od najsiromašnijih zemalja svijeta imaju

najviših Ginijevih koeficijenata, dok s druge strane, najniži Ginijev koeficijent imaju neke od najbogatijih europskih zemalja.

Tablica 6: Ginijev koeficijent za zemlje članice EU i zemlje kandidatkinje u razdoblju od 2017. do 2021. godine (u postotku)

Države članice EU i kandidatkinje	2017	2018	2019	2020	2021
Albanija	33,1	30,1	30,1	29,4	
Austrija	29,7	30,8	30,2	28,8	
Belgija	27,4	27,2	27,2	26	
Bosna i Hercegovina					
Bugarska	40,4	41,3	40,3	40,5	
Cipar	31,4	32,7	31,2	31,7	
Crna Gora	36,9	36,8			
Češka	24,9	25	25,3	26,2	
Danska	28,7	28,2	27,7	27,5	
Estonija	30,4	30,3	30,8	30,7	
Finska	27,4	27,3	27,7	27,1	
Francuska	31,6	32,4	31,2	30,7	
Grčka	34,4	32,9	33,1	33,6	
Hrvatska	30,4	29,7	28,9	29,5	
Irska	31,4	30,6	30,8	29,2	
Italija	35,9	35,2	34,6	35,2	
Latvija	35,6	35,1	34,5	35,7	
Litva	37,3	35,7	35,3	36	
Luksemburg	34,5	35,4	34,2	33,4	
Mađarska	30,6	29,6	30	29,7	
Malta	29,2	28,7	31	31,4	
Moldavija	25,9	25,7	26		25,7
Nizozemska	28,5	28,1	29,2	26	
Njemačka	31,9	31,8	31,7		
Poljska	29,7	30,2	28,8		
Portugal	33,8	33,5	32,8	34,7	

Rumunjska	36	35,8	34,8	34,6	
Sjeverna Makedonija	34,2	33	33,5		
Slovačka	23,2	25	23,2		
Slovenija	24,2	24,6	24,4	24	
Srbija	36,2	35	34,5	35	
Španjolska	34,7	34,7	34,3	34,9	
Švedska	28,8	30	29,3	28,9	
Turska	41,4	41,9	41,9		
Ukrajina	26	26,1	26,6	25,6	

Izvor:

Obrada

autora

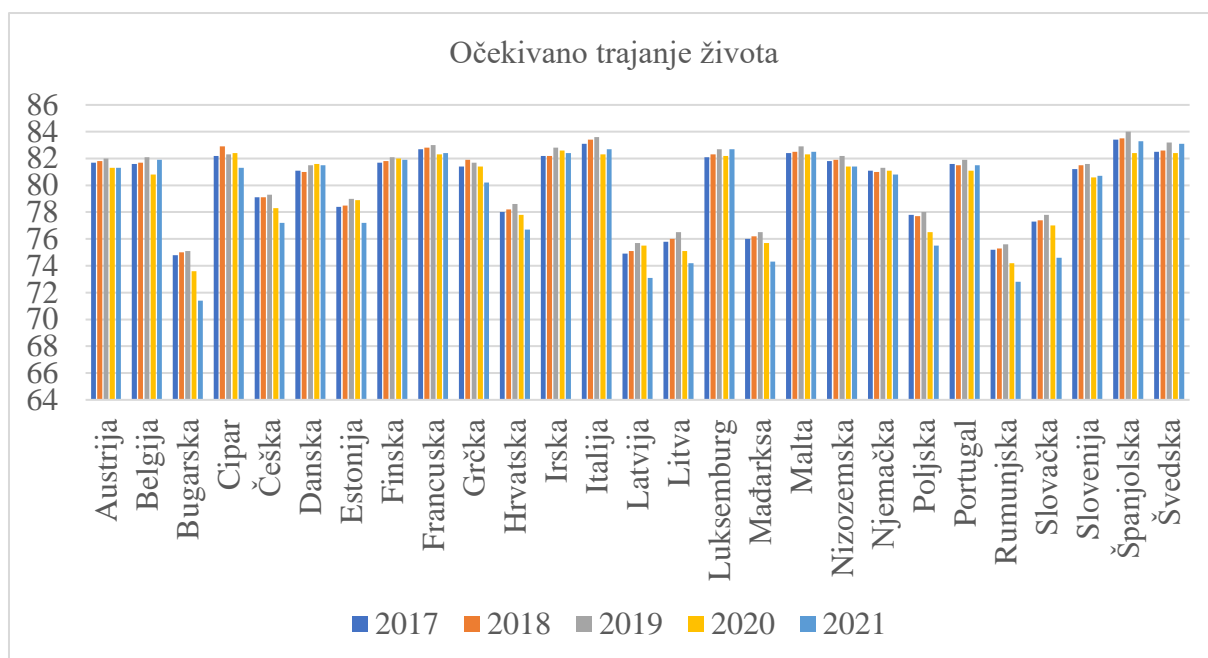
prema

https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?name_desc=false

(Pristupljeno

07.04.2023.)

Prema The World Bank (2023) za većinu zemalja nema iskazan podatak za Ginijev koeficijent za 2021. godinu. Prema tablici vidljivo je kako najveći Ginijev koeficijent od zemalja članica EU ima Bugarska, slijede ju Litva, Irska i Rumunjska. Najmanji Ginijev koeficijent ima Slovačka, slijede ju Slovenija i Češka. Od zemalja kandidata najveći Ginijev koeficijent ima Turska, a najmanji Moldavija. Sve zemlje članice imaju mjesta za napretkom, a pogotovo zemlje koje imaju najveći Ginijev koeficijent kao što su Bugarska, Litva, Irska, Rumunjska i Turska. Smanjenjem Ginijevog koeficijenta smanjile bi se i socijalne razlike državljana promatranih zemalja. Priliku za smanjenje socijalnih razlika imaju zemlje u fondovima povezanim sa socijalnom politikom EU.

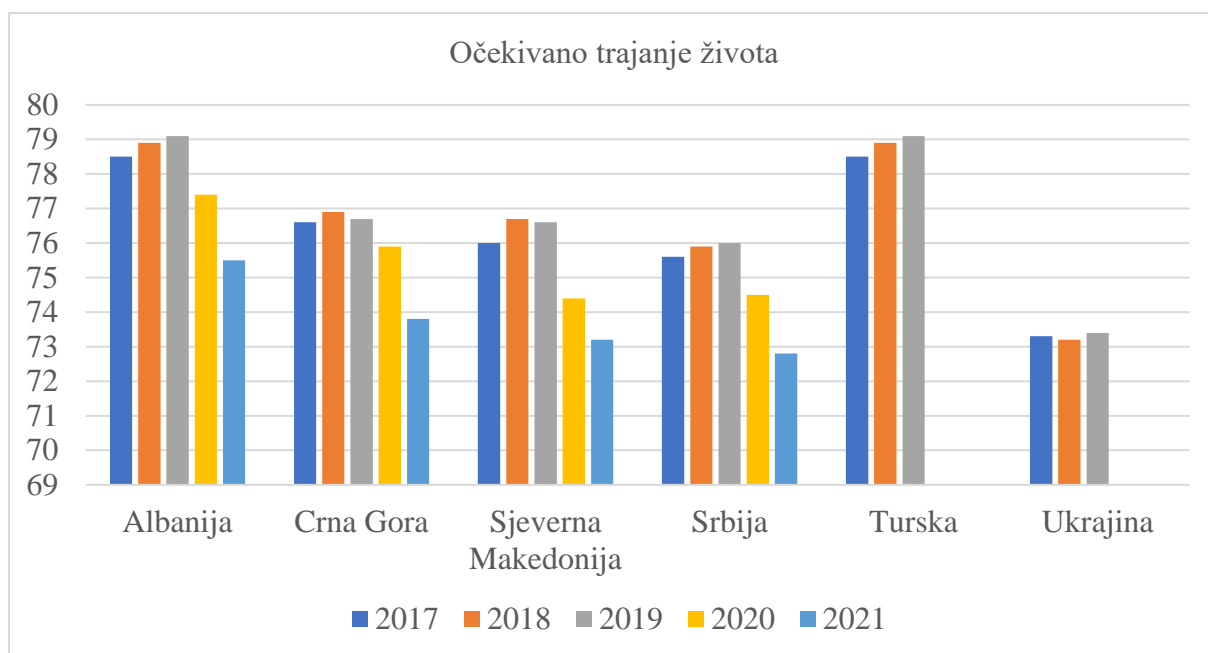
Grafikon 11: Očekivano trajanje života u zemljama članicama EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine

Izvor: Samostalna izrada autora prema

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_mlexpec/default/table?lang=en

(Pristupljeno 07.04.2023.)

Prema grafikonu vidljivo je kako u zemljama EU očekivani najduži životni vijek imaju stanovnici Španjolske, Švedske, Luksemburga i Italije, dok najmanji očekivani životni vijek imaju stanovnici Bugarske, Rumunjske, Latvije i Litve. Prema grafikonu jasno je vidljivo kako postoje znatne razlike u promatranim zemljama, pa tako Bugarska, Rumunjska, Latvija ili Litva imaju gotovo 10 godina kraći očekivani životni vijek od primjerice Španjolske, Švedske, Luksemburga ili Italije. Prosječno očekivano trajanje života u zemljama EU u promatranom razdoblju iznosi: 80,04, 80,18, 80,48, 79,73, 79,21. Vidljivo je kako u promatranom razdoblju se očekivani životni vijek povećava do 2019. godine, te se nakon 2019. godine počinje smanjivati. Uzrok tomu je COVID pandemija.

Grafikon 12: Očekivano trajanje života u zemljama kandidatkinjama od 2017. do 2021. godine

Izvor: Samostalna izrada autora prema

https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_mlexpec/default/table?lang=en

(Pristupljeno 07.04.2023.)

Prema grafikonu je vidljivo kako Turska i Albanija imaju najduže očekivano trajanje života, dok najmanje očekivano trajanje života ima Ukrajina. U usporedbi sa zemljama EU, zemlje kandidatkinje imaju znatno kraće očekivano trajanje života on zemalja EU. Jedino su Turska i Albanija blizu prosjeku, ali su i dalje ispod prosjeka. Jasno su uočljive razlike između promatranih zemalja. Razlozi zbog kojih zemlje kandidatkinje imaju kraće očekivano trajanje života su brojni, pa tako primjerice neki od razloga su: kvaliteta života, razvijenost zdravstvenog sustava, dostupnost lijekova, kvaliteta prehrambenih namirnica koje koriste stanovnici zemalja, način života i slično.

Prema promatranim pokazateljima, vidljivo je kako postoje znatne socijalne razlike između EU zemalja i zemalja kandidata. Europska unija kroz socijalnu politiku nastoji smanjiti, odnosno u konačnici i ukloniti socijalne razlike među zemljama članicama. Zemlje kandidatkinje pristupanjem u EU vide mogućnost za smanjenje socijalnih razlika. EU kroz brojne fondove financira projekte u državama članicama kako bi suzbila socijalne razlike. Uzroci socijalnih razlika su brojni, te ih možemo promatrati kroz nekoliko kategorija. Ekonomski uzroci odnose se na nejednaku raspodjelu bogatstva, nerazvijenost tržišta rada ili primjena poreznih politika.

Društveni i kulturni uzroci odnose se na diskriminaciju prema dobi, spolu, etničkoj ili vjerskoj pripadnosti, rasi, pristupu zdravstvenoj zaštiti i obrazovanju. Politički uzroci odnose se na političku nestabilnost, ratove, stabilnost države, korupciju i slično. Svi ovi uzroci pridonose socijalnim razlikama među državama. Uklanjanjem navedenih prepreka, smanjile bi se i socijalne razlike.

5. Mogućnosti EU financiranja

Europska unija osigurava dugoročni proračun koji objedinjuje sredstva na razini Unije, te na taj način omogućuje državama članicama da učine i postignu više nego što bi one same to mogle. Proračun EU pridonosi štednji javnog novca financiranjem projekata, a koristi se relativno malim ulaganjima s multiplikacijskim učinkom.

Prema navodima Europa.eu (2020) proračun EU prvenstveno predstavlja proračun za ulaganja te služi kao nadopuna nacionalnim odnosno državnim proračunima zemalja članica Unije. Glavni cilj proračuna je poticati rast i razvoj te tržišno natjecanje na europskoj razini. Iz proračuna se izdvajaju sredstva primjerice za; razvoj ruralnih područja, zaštitu vanjskih granica, promicanje kohezije, podupiranje programa EU za obrazovanje i istraživanje, očuvanje okoliša, promicanje ljudskih prava, povećanje razvojne suradnje i slično.

EU razdvaja dugoročni i godišnji proračun. Dugoročni je proračun poznat pod nazivom višegodišnji financijski okvir, odnosno VFO, kojim se definiraju prioritete i ograničenja potrošnje za razdoblje od 7 godina. VFO-om se utvrđuju maksimalni godišnji iznosi rashoda, te kategorije rashoda kako bi se mogli planirati programi financiranja za nekoliko godina unaprijed. S druge strane, godišnji proračun donosi se svake godine i njime se utvrđuju i prihodi i rashodi za financijsku godinu.

Temeljem višegodišnjeg i godišnjeg proračuna, EU državama članicama odobrava financiranje iz EU fondova, o kojima će više riječi biti u daljnjem dijelu rada.

5.1. Fondovi EU i korištenje njima

Prema Ariani Veli (2015: 11) fondovi EU predstavljaju financijske instrumente kojim EU postiže istaknute ciljeve u svojim ključnim javnim politikama. EU fondovi su precizno i posebno smišljeni financijski instrumenti za koje se sredstva osiguravaju iz proračuna EU. Zapravo, EU fondovi su novci građana Unije koji se posebno smišljenim procedurama dodjeljuju različitim korisnicima za provedbu projekata koji pridonose politikama EU. Struktura fondova prikazuje različite instrumente financiranja koji su podijeljeni prema vrstama poticaja koje pružaju, pa tako se razlikuju; neizravni poticaji, izravni poticaji, ostali fondovi i instrumenti i dodatni izvori financiranja.

Vela (2015:12) navodi kako neizravni poticaji čine najveći dio proračuna i uključuju:

- Strukturne fondove- Europski socijalni fond i Europski fond za regionalni razvoj, te Kohezijski fond
- Fondove za poljoprivredu
- Fondove za ruralni razvoj i ribarstvo
- Fondove za pomoć trećim zemljama

Izravni poticaji prema Veli (2015:12-13) ulaze u programe EU, a predstavljaju sredstva za financiranje u stavkama općeg proračuna Unije. Programi slijede javne politike na razini Unije, a EU ih unaprjeđuje i/ili mijenja u svakoj financijskoj perspektivi. Ostali izvori i instrumenti pripadaju kategoriji zajmova, jamstava i tehničke pomoći koje daju financijske institucije, predvođene Europskom bankom za obnovu i razvoj, u daljnjem tekstu EBRD ili Europskom investicijskom bankom, u daljnjem tekstu EIB. Specifični su, jer većina sredstava nije iz proračuna. Ostali izvori i instrumenti su:

- Krediti, zajmovi i drugi instrumenti EBRD
- Programi Eurostars i Eureka
- Bespovratna sredstva za europski ekonomski prostor i norveški fond
- Europske financijske institucije za razvoj, te
- Višegradski fond

Dodatni izvori financiranja prema Veli (2015:14) su specifični instrumenti financiranja koje koriste sve članice. U specifične instrumente financiranja ubrajaju se: Europski fond za razvoj, Europski fond za prilagodbu globalizaciji i Europski fond solidarnosti. Europski fond za razvoj namijenjen je trećim zemljama za borbu protiv siromaštva, Europski fond za prilagodbu globalizaciji je namijenjen intervencijama u kriznim situacijama kao što su prekvalifikacija radnika koji su otpušteni zbog krize. Europski fond solidarnosti također je namijenjen u hitnim intervencijama, ali za saniranje šteta uzrokovanih ekološkim katastrofama ili terorističkim napadima.

Europski strukturni i investicijski fondovi služe za dostizanje razine gospodarskog i socioekonomskog razvoja najrazvijenijih država članica. Ciljevi Strukturnih fondova su; zapošljavanje, konvergencija, europska međunarodna suradnja i regionalna konkurentnost. Instrumenti financiranja u ESI fondovima su: Kohezijski fond, Europski fond za regionalni razvoj, Europski socijalni fond, Europski fond za pomorstvo i ribarstvo te Europski poljoprivredni fond.

Za sudjelovanje u projektima financiranim iz fondova, odnosno za korištenje EU fondova, Vela (2015:29-30) navodi kako je financiranje utemeljeno na načelima koja važe za sve države

članice, zemlje kandidatkinje, ali i potencijalne kandidatkinje. Ključna načela za sudjelovanje u EU fondovima su:

- Relevantnost
- Izvedivost
- Održivost
- Neprofitnost
- Jednakost
- Zabrana kumuliranja / dvostrukog financiranja
- Zabrana retroaktivnog financiranja
- Sufinanciranje

Prema Veli (2015: 31-32) na natječaje za korištenje fondovima mogu se prijaviti pravne ili fizičke osobe, odnosno u pojedinim projektima mogu sudjelovati fizičke osobe, a u pojedinim pravne osobe iz javnog, civilnog ili privatnog sektora. Prema statusu, dionike u projektima razlikujemo prema: prijavitelju, partneru, suradniku, povezanoj organizaciji i korisniku. Prijavitelji za projekte mogu biti: udruge, udruge poslodavaca, sindikati i građanske inicijative, instituti, fakulteti i ostale znanstvenoistraživačke organizacije, mali i srednji poduzetnici, tijela državne uprave i jedinica lokalne i područne samouprave, potporne organizacije i fizičke osobe.

5.2. Projekti koji se financiraju sredstvima iz EU fondova

Prema Veli (2015: 42) projekt je vremenski određena aktivnost koja se provodi s ciljem da se proizvede jedinstven proizvod, usluga ili rezultat. Projekt je provedba prethodno planiranih aktivnosti da bi se ostvario određeni cilj, definiran vremenom i sredstvima odnosno proračunom, koristeći se različitim resursima. Također, projekt predstavlja kompleksan, otvoreni, dinamički i društveni sustav koji ima odnos sa svojim okruženjem.

I ako EU financira veliki broj projekata, proračun ne dozvoljava financiranje svih projekata, te iz tog razloga postoje određeni preduvjeti za sudjelovanje u projektu. Preduvjeti koji su ključni su ljudski i financijski potencijali. Ljudski potencijali jedan su od ključnih preduvjeta za sudjelovanje u natjecajima Europske unije, a Vela (2015:44) navodi ključne kompetencije koje članovi projektnog tima trebaju imati, a to su:

- „ Stručnost u području unutar kojeg se provodi projekt
- Dobro poznavanje projektnog ciklusa, metodologije UPC-a te pravila provedbe projekta koji se financiraju sredstvima iz fondova EU
- Dobro poznavanje nacionalnog zakonodavstva (posebice u području javne nabave)

- Odlično poznavanje hrvatskog i engleskog jezika
- Dobre komunikacijske vještine i timski rad
- Preciznost, ažurnost i otpornost na stres
- Odlične sposobnosti planiranja, organiziranja, provedbe i druge karakteristike“ (Vela, 2015: 44)

Idući bitan preduvjet su financijski kapaciteti, te se oni promatraju s 2 aspekta. Vela (2015: 45) navodi kako prvi aspekt je provjera jačine financijskih kapaciteta kako bi zadovoljili uvjete javnog poziva. Tada se provjeravaju financijski kapaciteti prijavitelja u razdoblju od prethodne 3 godine. Drugi se aspekt odnosi na financijska sredstva koja omogućuju sufinanciranje projekta kao i financiranje pripreme projekta. Za sudjelovanje u projektima, prijavitelji moraju imati jake financijske kapacitete koji su nužni za sufinanciranje i/ili pretfinanciranje projekata. Udio sufinanciranja definiran je u pravilima natječaja.

Prema Veli (2015: 48-49) vrste projekata koji se financiraju sredstvima iz EU fondova se dijele u 3 kategorije; pozivi za dodjelu bespovratnih sredstava, projekti prekogranične suradnje i javna nabava za izvođenje usluga, radova i nabavu robe. Projekti koji osiguravaju dodjelu bespovratnih sredstava najpoznatiji su među korisnicima iz razloga što u koliko je projekt proveden u skladu s pravilima natječaja, korisnici bespovratnih sredstava nisu dužni vraćati dobivena sredstva.

Javna nabava predstavlja komercijalni natječaj kojim se traže ponuđači usluga, obavljanja radova ili dobavljači opreme. Javna se nabava se provodi u skladu s Zakonom o javnoj nabavi koji je u tom trenutku na snazi ili posebnim pravilima za one koji nisu obveznici Zakona o javnoj nabavi.

Projekti međudržavne suradnje nazivaju se i twinning-projekti, a sadržavaju pružanje savjetodavne pomoći koja uključuje suradnju među dvjema državama. Svrha projekata međudržavnih suradnji jest pružanje savjetodavnih usluga iz jedne države drugoj državi, koja je određene politike EU uspješno provela.

5.3. Utjecaj EU projekata na gospodarske i socijalne razlike

Kroz iduća dva podnaslova biti će prikazan utjecaj EU projekata na gospodarske i socijalne razlike između zemalja članica i kandidata. EU projekti imaju značajan utjecaj na smanjivanje

gospodarskih i socijalnih razlika, kao što je razvoj slabije razvijenih regija, razvoj infrastrukture, povećanje konkurentnosti, razvoja zdravstvenog i obrazovnog sustava i drugo.

5.3.1. Utjecaj EU projekata na gospodarske razlike

EU fondovi imaju brojne prednosti među kojima se ističu smanjenje razlika među državama članicama. Projekti koji su financirani iz EU fondova mogu imati značajan utjecaj na smanjenje gospodarskih razlika među zemljama članicama i kandidatkinjama. Projektima je moguće postizanje ravnomjernog regionalnog razvoja. Veća ulaganja u manje razvijene regije dovodi do ravnomjernijeg gospodarskog razvoja svih regija EU. Projekti mogu uključivati financiranja za razvoj privrede, infrastrukture, obrazovnih institucija, poticanje razvoja novih ideja, razvoja zdravstvenog i obrazovnog sustava i slično.

Projektima financiranim iz fondova Europske unije povećava se konkurentnost, kroz financiranje tehnološkog napretka, inovacija, istraživanja i slično. Pomoću fondova EU, odnosno financiranjem projekata države članice imaju mogućnost povećanja konkurentnosti kako na europskom tako i na globalnom tržištu. Razlike se također stvaraju i prilikom iskorištavanja mogućnosti financiranja. Zemlje koje imaju više iskustva, bolji obrazovni sustav imaju prednost prilikom korištenja fondova. Ta se prednost ogleda u postizanju boljih rezultata, odnosno prilikom povlačenja sredstava i količini realiziranih projekata.

Kako je ranije navedeno, fondovi omogućuju financiranje projekata za poboljšanje infrastrukture. Poboljšanje infrastrukture dovodi do boljih prometnih veza, razvoja energetske mreže i modernizacije komunikacijske tehnologije što posljedično može dovesti do gospodarskog rasta i privlačenja investicija u manje gospodarski razvijene regije. Na taj se način smanjuju gospodarske razlike među regijama.

Projekti koji su usmjereni na obrazovanje dovode do smanjivanja i gospodarskih i socijalnih razlika među regijama. Navedeni projekti utječu na obrazovnu strukturu stanovništva, što posljedično dovodi do većeg zapošljavanja, a samim time se smanjuju gospodarske i socijalne razlike među regijama iz razloga što obrazovano stanovništvo ima veće mogućnosti i potencijalno bolje ideje za pokretanje vlastitog poduzeća čime se razvija gospodarstvo.

Utjecaj projekata financiranim sredstvima iz EU fondova ogleda se i kroz privlačenje stranih investitora, povećanje institucionalnih kapaciteta, povećanje suradnje i razmjene znanja kao i poticanje održivog rasta i razvoja. Projekti koji su usmjereni na slabije razvijene regije mogu dovesti do povećanja privlačnosti stranim investitorima. Stranim investicijama moguće je povećati broj poduzeća i povećanje zaposlenosti što dovodi do razvoja gospodarstva, a samim time i smanjivanju razlika između pojedinih regija. Projekti Europske unije često uz primarni cilj, imaju i cilj promicanja održivog rasta i razvoja gospodarstva koji uključuje ekološku osviještenost, smanjenje nejednakosti, kroz ulaganja u obnovljive izvore energije poput vjetroelektrana ili solarnih elektrana, ulaganje u zaštitu okoliša i intelektualni razvoj.

5.3.2. Utjecaj EU projekata na socijalne razlike

EU projekti uz utjecaj na smanjivanje gospodarskih imaju i utjecaj na smanjivanje socijalnih razlika među zemljama članicama. Smanjivanje socijalnih razlika kroz projekte financirane iz fondova Europske unije ogledaju se kroz socijalnu uključenost, razvoj radne snage i borbu protiv siromaštva.

Projekti Europske unije za cilj imaju unaprijediti socijalnu uključenost ranjivih skupina poput dugotrajno nezaposlenih, mladih bez obrazovanja, osoba s invaliditetom, starije osobe i drugo. Kroz financiranje projekata EU pruža podršku navedenim skupinama te im na taj način pruža integraciju u društvo te poboljšava socioekonomski položaj.

Razvoj radne snage odnosi se na razvoj vještina i stručno osposobljavanje kroz brojne programe obrazovanja, prekvalifikacije i stručnog osposobljavanja. Na taj način Europska unija omogućava socijalno ugroženima mogućnost za stjecanjem potrebnih vještina za zapošljavanje ili napredovanje u karijeri.

Poboljšanje pristupa socijalnim uslugama također dovodi do smanjenja socijalnih razlika. EU projekti razvijaju socijalne infrastrukture te na taj način se dolazi do poboljšanja pružanja boljih socijalnih usluga kao što su zdravstvene, socijalne i dječje skrbi, te obrazovne usluge. Na taj način svi stanovnici neke zemlje imaju jednak pristup kvalitetnim uslugama bez obzira na njihovo socioekonomsko stanje.

Borba protiv siromaštva jedna je od zadaća Europske unije, te se iz tog razloga projekti fokusiraju i na borbu protiv siromaštva i socijalne isključenosti kroz financiranje programa socijalne pomoći i drugih oblika mjera za podršku najsiromašnijim slojevima društva.

Učinkovita provedba projekata kao i suradnja s relevantnim dionicima ključni su za ostvarivanje pozitivnih socijalnih promjena te u konačnici smanjivanje socijalnih razlika među zemljama članicama i kandidatkinjama.

6. Rasprava

Koji su pokazatelji gospodarskih razlika između zemalja članica EU i njezinih kandidata? Pokazatelji gospodarskih razlika među zemljama članicama i kandidatkinjama su BDP, BDP po stanovniku, udio u svjetskoj trgovini, stopa zaposlenosti i brojni drugi.

Zašto su bitni pokazatelji gospodarskih razlika? Pokazatelji gospodarskih razlika bitni su iz nekoliko razloga kao što su; povećanje razumijevanja odnosno analiza gospodarskih razlika omogućava bolje razumijevanje stanja i mogućnosti gospodarstava zemalja. Na taj se način dolazi do informacija o trenutnim stanjima, trendovima i potencijalnim izazovima s kojima se zemlje suočavaju. Razumijevanjem razlika među zemljama može se pomoći u oblikovanju strategija i politika za poticanje rasta i razvoja gospodarstva. Zatim evolucija napretka kojom se omogućava usporedba u odnosu na standarde EU. Kao što je i ranije navedeno pokazatelji uključuju BDP, izvoz i uvoz roba, stopu nezaposlenosti, stopu inflacije, vanjski dug i slično. Praćenje pokazatelja pomaže u procjeni koliko su pojedine zemlje napredovale u postizanju ekonomskih ciljeva i usklađivanja sa standardima Europske unije. Pokazatelji gospodarskih razlika također su važni zbog smanjenja gospodarskih nejednakosti. Analizom gospodarskih razlika omogućava se identifikacija regija ili sektora unutar zemlje koje treba posebno podržati kako bi se smanjile gospodarske nejednakosti. Ovi pokazatelji pomažu prilikom usmjeravanja resursa prema područjima koja zaostaju u razvoju, te na taj način poboljšavaju ravnotežu unutar zemalja i regija. Pokazatelji pomažu prilikom predviđanja socioekonomskih izazova. Razumijevanje gospodarskih razlika pruža uvid u ključne izazove s kojima se zemlje suočavaju u različitim fazama gospodarskog razvoja. Prepoznavanje izazova omogućuje donositeljima politika da oblikuju strategije za rješavanje tih pitanja i podrže održivi gospodarski razvoj.

Praćenje gospodarskih razlika među zemljama EU i zemljama kandidatkinjama važno je za razumijevanje, evoluciju, planiranje i podršku gospodarskom razvoju kako na nacionalnoj razini tako i na razini Europske unije. To pomaže u stvaranju ravnoteže, smanjenju nejednakosti i promicanju održivog gospodarskog rasta

Zašto su važni pokazatelji socijalnih razlika? Pokazatelji socijalnih razlika važni su iz više razloga kao što su; povećanje jednakosti, odnosno analizom socijalnih razlika omogućava se razumijevanje nejednakosti u društvu, uključujući aspekte poput dohotka, obrazovanja, zdravstvene skrbi, pristupa socijalnim uslugama i radna mjesta. Identificiranje socijalnih razlika omogućuje donositeljima politika da razviju strategije koje smanjuju nejednakosti, promiču

socijalnu pravdu i unaprjeđuju kvalitetu života. Usklađivanje s EU standardima idući je razlog zašto su socijalni pokazatelji važni. EU ima zajedničke ciljeve u pogledu socijalne kohezije i jednakih prava za sve svoje članice. Praćenje socijalnih pokazatelja pomaže kandidatkinjama za članstvo da ocjene koliko su blizu postizanju tih standarda, te da identificiraju područja u kojima je potrebna reforma kako bi došlo do usklađivanja s EU normama. Idući razlog je planiranje socijalnih politika. Socijalni pokazatelji pružaju podatke o ključnim područjima koja zahtijevaju intervenciju u društvu. To pomaže u planiranju i implementaciji socijalnih politika usmjerenih na smanjenje siromaštva, borbu protiv nejednakosti, povećanje zaposlenosti, poboljšanje pristupa obrazovanju i zdravstvenoj skrbi kao i promicanju socijalne inkluzije. Identifikacija socijalnih razlika omogućuje ciljano djelovanje kako bi se poboljšao životni standard svih građana.

Također, pokazatelji socijalnih razlika važni su održavanje stabilnosti. Velike socijalne razlike mogu dovesti do socijalnih nemira, političkih napetosti i nestabilnosti. Praćenje pokazatelja pomaže u identifikaciji potencijalnih rizika i nejednakosti te omogućuje pravovremene intervencije kako bi se spriječile ili umanjile negativne posljedice. Održavanje socijalnih stabilnosti i harmonije ključno je za održiv razvoj društva i jačanje povjerenja građana u institucije.

Praćenje socijalnih pokazatelja među zemljama EU i njezinim kandidatkinjama ključno je za identifikaciju socijalnih nejednakosti, planiranje i implementaciju socijalnih politika, usklađivanje s europskim standardima, održavanje socijalne stabilnosti i procjenu učinka politike. To pomaže u izgradnji društva koje promiče jednakost, pravednost i kvalitetu života za sve građane.

Kako smanjiti gospodarske razlike među zemljama članicama i kandidatkinjama?

Prema navodima Europkse komisije (2022) poticanje ekonomskog rasta i konkurentnosti, odnosno ključno je ulagati u podršku gospodarskom rastu i povećanju konkurentnosti što uključuje poticanje investicija, razvoj infrastrukture, podršku malim i srednjim poduzećima, promicanje inovacija i tehnološkog napretka te poboljšanje poslovnog okruženja. Poticanje rasta stvara nova radna mjesta, povećava prihode i doprinosi smanjenju gospodarskih razlika. Zatim jačanje ljudskog kapitala i obrazovanja, odnosno investicije u obrazovanje i razvoj ljudskog kapitala ključno je za smanjenje gospodarskih razlika. Osiguravanje kvalitetnog obrazovanja, strukovnog osposobljavanja i cjeloživotnog učenja omogućava građanima stjecanje relevantnih vještina i povećava njihovu konkurentnost na tržištu rada. To također potiče inovacije, produktivnost i povećava gospodarski rast. Idući način smanjivanja

gospodarskih razlika je poboljšanje infrastrukture i povezivanje kroz investicije u modernizaciju infrastrukture, poput prometnih mreža, komunikacijske tehnologije, energetskog sektora i pristupačnosti uslugama, igraju ključnu ulogu u smanjenju gospodarskih razlika. Unaprjeđenje infrastrukture potiče regionalni razvoj, olakšava pristup tržištima i potiče investicije u manje razvijenim regijama.

Zatim, poticanje regionalnog razvoja omogućava fokusiranje na regionalni razvoj i smanjenje regionalnih nejednakosti može biti učinkovit pristup. To uključuje usmjeravanje investicija, poticanje stvaranja radnih mjesta i gospodarske aktivnosti u manje razvijenim regijama. Regionalna politika EU pruža okvir za podršku razvoju regija i smanjenje gospodarskih razlika. Pružanje tehničke pomoći i financijske podrške zemljama članicama EU i kandidatkinjama može biti ključno u smanjenju gospodarskih razlika. To može uključivati tehničku pomoć u provedbi reformi, razvoju institucionalnih kapaciteta i usklađivanju s europskim standardima. Financijska podrška putem fondova EU također može pomoći u financiranju projekata i inicijativa usmjerenih na smanjenje gospodarskih razlika.

Promicanje održivog razvoja uključuje ulaganje u zelenu tranziciju, energetska učinkovitost, obnovljive izvore energije, zaštitu okoliša i održivi razvoj kako bi se osiguralo da rast bude uravnotežen i dugoročno održiv.

Smanjenje gospodarskih razlika nije jednostavan proces i zahtijeva dugoročne napore, suradnju između zemalja i kontinuirano praćenje napretka. Kombinacija navedenih pristupa, uz političku volju, strateško planiranje i dobro upravljanje, može pomoći u postizanju cilja smanjenja gospodarskih razlika među članicama EU i zemljama kandidatkinjama.

Kako smanjiti socijalne razlike među zemljama članicama i kandidatkinjama?

Prema navodima Europske komisije (2022) smanjenje socijalnih razlika između zemalja članica EU i kandidatkinja zahtijeva sveobuhvatan pristup koji uključuje mjere poput; unapređenja socijalne zaštite, odnosno važno je osigurati adekvatne sustave socijalne zaštite koji pružaju potporu najranjivijim skupinama društva. To uključuje socijalne naknade, pristup zdravstvenoj skrbi, obrazovanju i stanovanju. Ojačavanje i proširivanje socijalne zaštite može pomoći u osiguravanju da svi građani imaju pristojne uvjete života.

Poboljšanje pristupa obrazovanju iduća je ideja za smanjivanje socijalnih razlika. Investiranje u kvalitetno obrazovanje ključno je za smanjenje socijalnih razlika. Osiguravanje jednakih prilika za obrazovanje, od predškolskog obrazovanja do visokog obrazovanja, omogućuje svim građanima da ostvare svoj puni potencijal. Treba se ulagati u obrazovne programe usmjerene na stjecanje relevantnih vještina za tržište rada i poticanje cjeloživotnog učenja.

Poticanje zapošljavanja i rada odnosno stvaranje radnih mjesta i promicanje zapošljavanja ključni su faktori u smanjenju socijalnih razlika. Potrebno je ulagati u razvoj gospodarskih sektora koji mogu stvarati kvalitetna radna mjesta. Aktivne politike zapošljavanja, poput obrazovanja za zapošljavanje, stručnog osposobljavanja, potpora za samozapošljavanje i razvoj poduzetništva, također mogu pridonijeti smanjenju nezaposlenosti i siromaštva.

Borba protiv siromaštva i socijalne isključenosti također je jedan od faktora za smanjivanje socijalnih razlika. Fokusiranje na smanjenje siromaštva i socijalne isključenosti ključno je za smanjenje socijalnih razlika. To uključuje provedbu ciljanih mjera za podršku najsiromašnijim i najranjivijim skupinama, kao i osiguravanje pristupa osnovnim uslugama kao što su stanovanje, zdravstvena skrb i socijalne usluge.

Poticanje regionalnog razvoja, odnosno regionalna politika EU može igrati važnu ulogu u smanjenju socijalnih razlika unutar zemalja članica i kandidatkinja. Potrebno je uložiti u razvoj manje razvijenih regija kako bi se osigurala ravnoteža u socioekonomskom razvoju. To uključuje infrastrukturna ulaganja, poticanje lokalnih inicijativa i podršku razvoju malih i srednjih poduzeća u manje razvijenim područjima.

Promicanje socijalne pravde i jednakih prava uključuje borbu protiv diskriminacije, promicanje rodne ravnopravnosti, zaštitu prava radnika i jačanje građanskih prava. Osiguravanje jednakih prilika za sve građane bez obzira na njihovu socioekonomsku pozadinu ključno je za smanjenje socijalnih razlika.

Uz navedene mjere važno je osigurati koordinaciju i suradnju između zemalja članica EU i kandidatkinja, kao i angažman relevantnih dionika poput vlasti, civilnog društva i socijalnih partnera. Samo integrirani pristup s naglaskom na smanjenje socijalnih razlika može dovesti do ravnoteže, pravednosti i socijalne kohezije unutar EU i njezinih kandidatkinja.

Europska unija izdaje smjernice za određeno razdoblje, prema kojima bi se trebale kreirati politike EU, te primjenjivati u državama članicama. Zadnje smjernice EU je izdala pod nazivom Održiva Europa do 2030. Europa.eu (2019) navodi kako Održiva Europa predstavlja održivi razvoj kojim se ispunjavaju potrebe današnjih stanovnika s ciljem da se ne ugrožava mogućnost budućih naraštaja. Europska unija ima sve potrebno za ulaganje u održivi rast, poboljšanje vlastite konkurentnosti, poticanje djelovanja vlada, institucija i samih građana. EU predvodnik je u ostvarenju ciljeva održivog rasta, a temeljem iskustva može pomoći drugim zemljama diljem svijeta ka ostvarenju napretka.

6.1. Prijedlozi za smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika

Promatranjem zemalja članica EU i zemalja kandidatkinja jasno je vidljivo kako postoje i gospodarske i socijalne razlike među zemljama. EU nastoji smanjiti te u konačnici ukloniti te razlike kroz fondove EU i izdavanjem politika i smjernica. Uklanjanje razlika mučan je i dugotrajan proces koji ovisi o velikom broju faktora, ali mjesta za napredak uvijek ima. Kako bi se razlike smanjile bitno je uočiti najslabije razvijene regije, te što je više moguće sredstava i ideja uložiti u slabije razvijene regije bez da se zanemare ostale razvijene regije. Edukacijom, obrazovanjem i upućivanjem u mogućnosti stanovništva u slabije razvijenim regijama stvara se mogućnost rađanja novih, inovativnih ideja za rast i razvoj gospodarstva, a u konačnici i smanjenje kako gospodarskih tako i socijalnih razlika među regijama i zemljama. Ulaganjem u infrastrukturu i bolju prometnu povezanost samih regija razvija se dodatni potencijal za smanjenje već jasno definiranih razlika. Poticanje poduzetništva, otvaranja mikro, malih i srednjih poduzeća, razvoj inovativnih ideja, pružanje potpora, razvoj obrazovnog sustava, detekcija deficitarnih zanimanja neke su od mogućnosti za razvoj gospodarstva i smanjenje razlika. Poticanjem poduzetništva kao i otvaranjem mikro, malih ili srednjih poduzeća dolazi do otvaranja novih radnih mjesta, što omogućuje povećanje gospodarstva, podizanje životnog standarda kao i priliku za povećanje izvoza.

Razvoj novih ideja direktno je vezan uz poticanje poduzetništva iz razloga što stvaranjem inovativnih ideja, razvojem proizvoda, poduzeća postaju konkurentnija kako na domaćem tako i na inozemnom tržištu.

Razvoj obrazovnog sustava, omogućuje stanovnicima zemalja pristup novim znanjima i iskustvima što može dovesti do smanjenja gospodarskih i socijalnih razlika, iz razloga što pristup obrazovanju omogućava konkurentnost na tržištu rada, veće mogućnosti za zapošljavanje i smanjenje siromaštva. Pružanje potpora kroz EU fondove omogućuje slabije razvijenim regijama razvoj brži i bolji nego što bi to bilo bez EU fondova.

Detekcijom deficitarnih zanimanja također se mogu smanjiti gospodarske i socijalne razlike iz razloga što se detekcijom deficitarnih zanimanja može više orijentirati na ona zanimanja koja nedostaju. Ulaganjem u obrazovanje stanovništva, usmjeravanjem i širenjem vidika stanovništva dovodi se do stvaranja novih prilika za zapošljavanje, te se povećava konkurentnost na tržištu rada, što posljedično dovodi do povećanja životnog standarda.

6.2. Smjernice EU za rast i razvoj zemalja kandidata

Europska unija izdaje smjernice za određeno razdoblje, prema kojima bi se trebale kreirati politike EU, te primjenjivati u državama članicama. Zadnje smjernice EU je izdala pod nazivom Održiva Europa do 2030. Europa.eu (2019) navodi kako Održiva Europa predstavlja održivi razvoj kojim se ispunjavaju potrebe današnjih stanovnika s ciljem da se ne ugrožava mogućnost budućih naraštaja. Europska unija ima sve potrebno za ulaganje u održivi rast, poboljšanje vlastite konkurentnosti, poticanje djelovanja vlada, institucija i samih građana. EU predvodnik je u ostvarenju ciljeva održivog rasta, a temeljem iskustva može pomoći drugim zemljama diljem svijeta ka ostvarenju napretka.

6.2.1. Smjernice EU za rast i razvoj zemalja EU

Europska unija kroz svoje politike usmjerava države članice ka rastu i razvoju svojih gospodarstava, a u konačnici i gospodarstva EU u cijelosti, te kako bi se promicale društvene pravde i osiguravala sigurnost građana EU. Najvažniji aspekti održivog rasta prema Europi.eu (2019) su 10 prioriteta: rast i ulaganje, zapošljavanje, jedinstveno digitalno tržište, pristupačnija, održivija i sigurnija energija, pravednije i bolje povezano unutarnje tržište, kao i ekonomska i monetarna Unija, poštena i otvorena trgovina, pravosuđe i temeljna prava, Unija demokratskih promjena, jačanje uloge same Unije u svijetu te migracije.

Smjernice koje EU izdaje za zemlje članice odnose se na održavanje europskih vrijednosti, usklađenost zakonodavstva, te pružanje podrške održivom razvoju. Smjernice se ogledaju u gospodarstvu, socijalnoj politici, okolišu, regionalnoj suradnji te pravnoj državi.

Smjernice u gospodarstvu se izdaju s ciljem stabilnog i održivog rasta, smanjenja nezaposlenosti te poticanju inovacija. Ove smjernice uključuju brojne poticaje za poduzetnike, ulaganje u istraživanje i razvoj kao i uklanjanje prepreka na tržištima.

Smjernice u socijalnoj politici izdaju se s ciljem osiguranja jednakosti te pružanja potpore stanovnicima zemalja članica. One se odnose na borbu protiv siromaštva, poticanje ravnopravnosti spolova, borbi protiv socijalne isključenosti, kao i osiguranje prikladnih radnih uvjeta.

Europska unija definira smjernice na raznim područjima, pa tako i na područjima rada. Smjernice se odnose na minimalne zahtjeve u području rada, primjerice odredbe o punom i nepunom radnom vremenu, radnom vremenu na određeno vrijeme, privremenim radnicima i slično, transparentnim uvjetima rada, zdravlju i sigurnosti pri zapošljavanju i slično. Sve ove smjernice usmjerene su ka punoj zaposlenosti, razvoju gospodarstva i smanjenju socijalnih razlika.

Smjernice u pogledu okoliša se izdaju s ciljem postizanja najviših standarda zaštite okoliša te smanjenja klimatskih promjena što uključuje prelazak na obnovljive izvore energije, očuvanje prirodnih resursa i smanjenje emisije CO₂.

6.2.2. Smjernice EU za razvoj zemalja kandidata

EU izdaje jasne smjernice za sve zemlje kandidatkinje za pristup EU. Smjernice koje EU izdaje odnose se na proces pristupanja, a neke od ključnih smjernica su: prilagodba zakonodavstva, pravno uređenje, osiguranje neovisnosti sudstva, borba protiv korupcije, reforme na tržištu rada, socijalne politike i zaštite okoliša, regionalna suradnja koja se odnosi na suradnju s drugim zemljama u regiji s ciljem političke stabilnosti, sigurnosti te razvoja. EU također izdaje smjernice zemljama kandidatkinjama u području demokracije u pogledu jačanja demokracije, zaštite manjinskih prava te slobode izražavanja medija. Također, zemlje kandidatkinje se trebaju pridržavati standarda EU u svim područjima, od zakonodavstva, preko poljoprivrede, prehrambene proizvodnje, zaštite okoliša i drugo. Cilj izdavanja smjernica je osiguranje stabilne ekonomije, rasta i razvoja gospodarstva, djelotvornog pravosuđa i poštivanja ljudskih prava. Smjernice uz osiguranje služe i kao alat za provjeru pripremljenosti zemalja kandidatkinja za pristup EU.

7. Zaključak

Europska unija međunarodna je, nadnacionalna organizacija koja uključuje 27 zemalja članica, s ciljem provođenja zajedničkih politika na europskom kontinentu, kako bi se postigla konkurentnost europskih zemalja na svjetskom tržištu, održao rasti i razvoj gospodarstva, očuvala planeta i postigla kohezija te suradnja europskih zemalja.

Jasno su uočljive gospodarske i socijalne razlike među zemljama članicama Unije i zemljama kandidatkinjama. Prema promatranim pokazateljima razvijenosti gospodarstva sve zemlje Unije znatno su razvijenije od zemalja kandidata. Zemlje kandidatkinje Europsku uniju vide kao tkz. „spas za razvoj vlastitog gospodarstva“, te priključenjem Uniji smatraju kako bi uspjele podići svoje gospodarstvo na višu razinu kroz projekte koje financira EU. Situacija je identična u pokazateljima socijalnih razlika. Jasno su uočljive velike socijalne razlike među promatranim zemljama. Zemlje kandidatkinje prema promatranim pokazateljima odnosno prema HDI-u, GINI- koeficijentu, relativnom siromaštvu i očekivanom trajanju života su ispod zemalja članica Unije. Kao i kod gospodarskih pokazatelja zemlje kandidatkinje EU vide spas za smanjenje socijalnih razlika. Uzroci gospodarskih i socijalnih razlika među zemljama članicama EU i zemljama kandidatkinjama su brojni. Uzroci gospodarskih razlika su: različiti stupanj razvoja zemlje i gospodarstva u cijelosti, manji stupanj razvoja infrastrukture, manji proizvodni kapaciteti i slično. Različiti politički i pravni sustav- zemlje EU imaju razvijene političke i pravne sustave dok s druge strane zemlje kandidatkinje često imaju slabiji razvijeni politički i pravni sustav što može dovesti do otežavanja razvoja gospodarstva i investicija. Različita razina korupcije- Razina korupcije u zemlji može otežati poslovanje što posljedično dovodi do smanjenja razvoja gospodarstva. Pristup tržištu također je jedan od uzroka gospodarskih razlika, kao i različita razina obrazovanja i stručnosti- veća razina obrazovanja omogućava bolje preduvjete za inovacije, rast i razvoj svih dijelova gospodarstva. Pristup prirodnim i financijskim resursima uzrok je gospodarskih razlika iz razloga što zemlje članice Unije imaju bolje i veće mogućnosti pristupa financijskim resursima poput sredstva iz proračuna, odnosno iz fondova EU.

Uzroci socijalnih razlika također su brojni, neki od uzroka su različita razina razvoja što uključuje razlike u obrazovanju ili zdravstvenoj zaštiti i različit sustav socijalne zaštite koji se odnosi na osiguranje pomoći i podršku bolesnima, nezaposlenima i siromašnima, različita politička situacija također je uzrok socijalnih razlika među zemlja iz razloga što politika ima

važnu ulogu u oblikovanju cjelokupnog društva. Također, kulturne vrijednosti utječu na važnost raznih aspekata društva poput obrazovanja, rada ili obitelji.

Svi navedeni uzroci doveli su do stvaranja gospodarskih i socijalnih razlika između zemalja EU i kandidatkinja.

Kako bi se smanjile gospodarske i socijalne razlike, EU kroz brojne fondove financira razne projekte zemljama članicama i kandidatkinjama. Upravo financiranjem kroz fondove može doći do smanjenja gospodarskih i socijalnih razlika jer se osiguravaju sredstva za projekte koji to omogućuju. Na taj način EU omaže zemljama postići više nego što bi one mogle učiniti samostalno.

Literatura

Knjige

McCormick, J. (2008): Razumjeti Europsku uniju: Definicija Europske unije: Zagreb: MATE d.o.o.

McCormick, J. (2008): Razumjeti Europsku uniju: Povijest Europske unije: Zagreb: MATE d.o.o.

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d.: Definicija EU fondova

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d.: Neizravni poticaji EU

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d.: Ostali izvori i instrumenti

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d. Europski strukturni i investicijski fondovi

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d.: Načela za sudjelovanje u fondovima

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d.: Korisnici i dionici u fondovima i projektima EU

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d.: Definicija projekta:

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d.: Preuvjeti za sudjelovanje u projektima

Vela, A. (2015): Menadžment ESI fondova: 2014-2020: Zagreb: Školska knjiga d.d.: Vrste projekata koji se financiraju sredstvima EU

Internetske stranice

EU & JA, 2021: Ciljevi Europske unije: Dostupno na: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/hr/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html?fbclid=IwAR22dW-P6hrYTTbK3FUtkd4WJQnww1kM69f5CVEZyi9p_a-adiVz8t5RnvA# (Pristupljeno

16.03.2023.)

EU & JA, 2021: Definicija Europske unije: Dostupno na: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-and-me/hr/WHAT_IS_THE_EUROPEAN_UNION.html?fbclid=IwAR22dW-P6hrYTTbK3FUtkd4WJQnww1kM69f5CVEZyi9p_a-adiVz8t5RnvA# (Pristupljeno 16.03.2023.)

Europa.eu, 2019: Aspekti održivog rasta: Dostupno na: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HR/TXT/HTML/?uri=CELEX:52019DC0022&from=HR> (Pristupljeno 10.04.2023.)

Europa.eu, 2019: Smjernice Europske unije do 2030. godine: Dostupno na: https://commission.europa.eu/publications/sustainable-europe-2030_hr (Pristupljeno 10.04.2023.)

Europa.eu, 2020: Europski socijalni fond plus: Dostupno na: <https://ec.europa.eu/european-social-fund-plus/hr/sto-je-esf> (Pristupljeno 07.04.2023.)

Europa.eu, 2020: Proračun EU: Dostupno na: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/budget/how-eu-budget-adopted_hr (Pristupljeno 19.04.2023.)

Europa.eu, 2022: Postignuća socijalne politike Europske unije: Dostupno na: <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/hr/sheet/52/socijalna-politika-i-politika-zaposljavanja-opca-nacela> (Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023, Ciljevi Europske unije: Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_hr (Pristupljeno 16.03.2023.)

Europa.eu, 2023, Institucije i tijela Europske unije: Dostupno na: https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/institutions-and-bodies/types-institutions-and-bodies_hr (Pristupljeno 16.03.2023.)

Europa.eu, 2023, Prednosti eura: Dostupno na https://european-union.europa.eu/institutions-law-budget/euro/benefits_hr (Pristupljeno 18.03.2023.)

Europa.eu, 2023: Države članice Schengenskog područja: Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/country-profiles_hr?page=1 (Pristupljeno 18.03.2023.)

Europa.eu, 2023: Gospodarstvo Europske unije: Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/economy_hr (Pristupljeno 20.03.2023.)

Europa.eu, 2023: Trgovina Albanije: Dostupno na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/overview_albania_en.pdf

(Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023: Trgovina Bosne i Hercegovine: Dostupno na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/overview_bosnia-herzegovina_en.pdf

(Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023: Trgovina Crne Gore: Dostupno na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/overview_montenegro_en.pdf

(Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023: Trgovina Moldavije: Dostupno na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/overview_moldova_en.pdf

(Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023: Trgovina Sjeverne Makedonije: Dostupno na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/overview_north-macedonia_en.pdf

(Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023: Trgovina Srbije: Dostupno na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/overview_serbia_en.pdf

(Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023: Trgovina Turske: Dostupno na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/overview_turkey_en.pdf

(Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023: Trgovina Ukrajine: Dostupno na: https://webgate.ec.europa.eu/isdb_results/factsheets/country/overview_ukraine_en.pdf

(Pristupljeno 03.04.2023.)

Europa.eu, 2023: Vrijednosti koje Europska unija želi postići: Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/principles-and-values/aims-and-values_hr

(Pristupljeno 16.03.2023.)

Europa.eu, 2023:BDP po stanovniku: Dostupno na: https://european-union.europa.eu/principles-countries-history/key-facts-and-figures/life-eu_hr

(Pristupljeno 20.03.2023.)

Europska komisija, 2022: Načini za smanjenje gospodarskih i socijalnih razlika među zemljama članicama i kandidatima: Dostupno na: https://op.europa.eu/webpub/com/eu-what-it-is/hr/#chapter2_11 (Pristupljeno 24.07.2023.)

Eurostat, 2023, BDP po stanovniku zemalja članica EU: Dostupno na: <https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/TEC00114/bookmark/table?lang=en&bookmarkId=388837b6-18d3-422f-8339-fa23f0378454> (Pristupljeno 20.03.2023.)

Eurostat, 2023, BDP zemalja članica Unije: Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/nama_10_gdp/default/table?lang=en (Pristupljeno 20.03.2023.)

Eurostat, 2023, Međunarodna trgovina prema država članica EU prema grupi proizvoda SMTC: Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTERTRD/default/table?lang=en&category=ext_go.ext_go_agg.ext_go_lti.ext_go_lti_int (Pristupljeno 18.03.2023.)

Eurostat, 2023, Prikaz udjela EU u svjetskoj trgovini: Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/EXT_LT_INTROEU27_2020_custom_3351101/default/bar?lang=en (Pristupljeno 18.03.2023.)

Eurostat, 2023, Rizik relativnog siromaštva za zemlje EU i kandidatkinje: Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/ilc_peps13/default/table?lang=en (Pristupljeno 03.04.2023.)

Eurostat, 2023, Stopa zaposlenosti u zemljama članicama: Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/lfsi_emp_a/default/table?lang=en (Pristupljeno 18.03.2023.)

Eurostat, 2023: Očekivano trajanje života u zemljama EU i zemljama kandidatkinjama: Dostupno na: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/demo_mlexpec/default/table?lang=en (Pristupljeno 07.04.2023.)

Hrvatska enciklopedija mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021: Povijest Europske unije: Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=18657> (Pristupljeno 18.03.2023.)

Hrvatska enciklopedija mrežno izdanje, Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021: Definicija socijalne politike: Dostupno na: <https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?id=56932> (Pristupljeno 03.04.2023.)

Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2021: Leksikografski zavod Miroslav Krleža: Definicija Europske unije: Dostupno na: <https://enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=18657> (Pristupljeno 16. 3. 2023.)

Investopedia, 2022: Ginijev koeficijent: Dostupno na: <https://www.investopedia.com/terms/g/gini-index.asp> (Pristupljeno 07.04.2023.)

Moj bankar, 2023, Definicija BDP-a: Dostupno na: [https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bruto-doma%C4%87i-proizvod-\(bdp\)](https://www.moj-bankar.hr/Kazalo/B/Bruto-doma%C4%87i-proizvod-(bdp)) (Pristupljeno 30.03.2023.)

Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, 2023, Definicija Europske unije: Dostupno na: <https://mpu.gov.hr/istaknute-teme/drzavni-strucni-ispit-22550/primjeri-pitanja-i-odgovora-za-provjeru-znanja/primjeri-pitanja-i-odgovora-za-srednju-strucnu-spremu/osnove-sustava-europske-unije/23044> (Pristupljeno 16.03.2023.)

Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, 2023, Kriteriji za pristup EU: Dostupno na: <https://mpu.gov.hr/istaknute-teme/drzavni-strucni-ispit-22550/primjeri-pitanja-i-odgovora-za-provjeru-znanja/primjeri-pitanja-i-odgovora-za-srednju-strucnu-spremu/osnove-sustava-europske-unije/23044> (Pristupljeno 16.03.2023.)

Republika Hrvatska, Ministarstvo pravosuđa i uprave, 2023: Politike Europske unije: Dostupno na: <https://mpu.gov.hr/istaknute-teme/drzavni-strucni-ispit-22550/primjeri-pitanja-i-odgovora-za-provjeru-znanja/primjeri-pitanja-i-odgovora-za-srednju-strucnu-spremu/osnove-sustava-europske-unije/23044> (Pristupljeno 18.03.2023.)

The world bank, 2023: Ginijev koeficijent za zemlje članice EU i kandidatkinje: Dostupno na: https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.GINI?name_desc=false (Pristupljeno 07.04.2023.)

UN, Human Development Reports, 2023: Prikaz zemalja prema HDI od 2018 do 2021: Dostupno na: <https://hdr.undp.org/data-center/documentation-and-downloads> (Pristupljeno 07.06.2023.)

Popis tablica, grafikona i slika

Tablica 1: Države koje su članice Schengenskog područja	16
Tablica 2: BDP država članica EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine iskazan u tisućama eura	19
Tablica 3: Međunarodna trgovina država članica prema grupi proizvoda SMTC u razdoblju od 2017. do 2021. godine u tisućama eura	22
Tablica 4: BDP zemalja kandidata za EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine u milijardama	26
Tablica 5: Izvoz zemalja kandidata u razdoblju od 2017. do 2021. godine u milijardama eura	28
Tablica 6: Ginijev koeficijent za zemlje članice EU i zemlje kandidatkinje u razdoblju od 2017. do 2021. godine (u postotku).....	37
Tablica 7: Preporuke za učinkovito upravljanje projektom po segmentima	Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana. 49
Grafikon 1: BDP po glavi stanovnika za države članice EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine u tisućama eura	21
Grafikon 2: Udio Europske unije u svjetskoj trgovini u razdoblju od 2017. do 2021.godine .	22
Grafikon 3: Stopa zaposlenosti zemalja članice Europske unije u razdoblju od 2017. do 2021. godine u postotku	24
Grafikon 4: Stopa nezaposlenosti u postotku u zemljama članicama EU u postotku	2525
Grafikon 5: BDP po glavi stanovnika zemalja kandidata za EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine u tisućama eura	27
Grafikon 6: Stopa zaposlenosti zemalja kandidata u promatranom razdoblju u postotku	29
Grafikon 7: Stopa nezaposlenosti zemalja kandidata u razdoblju od 2017. do 2021. godine u postotku	3030
Grafikon 8: Broj stanovnika s rizikom relativnog siromaštva zemalja članica EU i zemalja kandidata u tisućama	3434
Grafikon 9: Zemlje Europske unije prema HDI-u od 2018. do 2021. godine.....	3535
Grafikon 10: HDI zemalja kandidata u razdoblju od 2018. do 2021. godine	3636
Grafikon 11: Očekivano trajanje života u zemljama članicama EU u razdoblju od 2017. do 2021. godine	39

Grafikon 12: Očekivano trajanje života u zemljama kandidatkinjama od 2017. do 2021. godine
..... 40

Slika 1: Tijek projektnog ciklusa **Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.**

Slika 2: Izrada logičke matrice **Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.**

Slika 3: Primjer projektnog tima **Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.**

Slika 4: Čime sve treba upravljati za vrijeme projekta **Pogreška! Knjižna oznaka nije definirana.**